

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰРАН БАЙҚАУЫ МӘРЕСІНЕ ЖЕТТІ

■ 15-16 ҚАЗАН КҮНДЕРІ ЕЛОРДАСЫ АСТАНА ҚАЛАСЫНДАҒЫ РЕСПУБЛИКАЛЫҚ БАС МЕШІТТЕ ҚҰРАН КӨРІМДІ ЖАТҚА ОҚУДАН ІІ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ БАЙҚАУ ӨТТІ. БИЫЛ РУХАНИ САЙЫС ҰЛТТЫҚ МЕРЕКЕ – РЕСПУБЛИКА КҮНІ МЕН ҚАЗАҚСТАН МҰСЫЛМАНДАРЫ ДІНИ БАСҚАРМАСЫНЫҢ 35 ЖЫЛДЫҚ МЕРЕЙТОЙЫНА ОРАЙ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛДЫ.

Әлемнің 21 елінен 22 қари қатысқан айтулы байқаутын ашылу рәсіміне ҚМДБ Төрағасы Наурызбай қажы Тағанұлы бастаған діни сала қызметкерлері, мұсылман мемлекеттерінің Қазақстандағы елшілері, қоғам қайраткерлері мен белсенділері, сондай-ақ мешіт жамағаты қатысты. Алдымен қасиетті Құран аяттары оқылып, Бас мүф-

ти Наурызбай қажы Тағанұлы арнайы дұға жасады. Сонымен бірге салтанатты шарада алғысөз сөйлеп, Құран Кәрімнің қоғам мен отбасындағы маңызы жөнінде тоқталды. «Біз жыл басында дін қызметкерлері үшін 2025 жылды діни салада «Ислам және отбасы құндылығы» жылы деп жарияладық. Бүгінгі халықаралық Құран байқауы осы

жыл аясында атқарылған ең ауқымды жұмыстың бірегейі болмақ. Өйткені Құран аяттарын іске асырған пенде отбасына қамкор болады. Бала-шағасына дұрыс тәрбие береді. Ақ некемен алған жұбайына Алланың берген аманаты деп қарайды» деді ҚМДБ Төрағасы.

(Жалғасы 2-бетте)

БАСПАСӨЗ-2026

«Мұнара» газеті мен «Иман» журналына 2026 жылға жазылу науқаны басталды. Газет-журналдарға жазылып, таным көкжиегіңізді кеңейтіңіз!

Басылымдар	Мешіттер арқылы	«Қазпошта» арқылы	Жазылу индексі
«Мұнара» газеті	3 700 теңге	4 781 теңге	64 747
«Иман» журналы	6 694 теңге	6 000 теңге	75 998

Газет-журналдарымызға «Қазпошта» мекемесі және еліміздегі барлық мешіттер арқылы жазылуға болады. «Иман» журналы айына 1 рет, «Мұнара» газеті айына 2 рет шығады.

ДІНИ ТҰРАҚТЫЛЫҚТЫ ҚАЛАЙ САҚТАЙМЫЗ?

■ БҮЛ ДҮНИЕДЕГІ СОҢҒЫ ЖАСАЙТЫН АМАЛЫМЫЗ МАҢЫЗДЫ. АДАМНЫҢ СОҢҒЫ АМАЛЫ – АҚЫРЕТТЕГІ ЖАҒДАЙЫНЫҢ АЙНАСЫ. СОЛ СЕБЕПТІ ЖАҚСЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН ӘДЕТТЕРДЕ ТҰРАҚТЫ БОЛУҒА ҰМТЫЛУ ҚАЖЕТ. АЙША АНАМЫЗДАН ЖЕТКЕН ХАДИСТЕ БІР КІСІНІң ПАЙҒАМБАРЫМЫЗДАН (ОҒАН АЛЛАНЫҢ САЛАУАТЫ МЕН СӘЛЕМІ БОЛСЫН): «АЛЛАҒА ЕҢ ҰНАМДЫ АМАЛ ҚАЙСЫ?» – ДЕП СҰРАҒАНЫ БАЯНДАЛАДЫ. СОЛ КЕЗДЕ АЛЛА ЕЛШІСІ: «АЗ БОЛСА ДА ҮЗДІКСІЗ (ТҰРАҚТЫ ТҮРДЕ) ОРЫНДАЛАТЫН АМАЛ», – ДЕП ЖАУАП БЕРГЕН. ДЕМЕК ТҰРАҚТЫ ТҮРДЕ ОРЫНДАЛҒАН КІШКЕНТАЙ АМАЛДАР ТҰРАҚСЫЗ ҮЛКЕН АМАЛДАРҒА ҚАРАҒАНДА ӘЛДЕҚАЙДА ПАЙДА ӘКЕЛМЕК.

» 6

БҰЗЫЛМАЙТЫН ҚОРҒАН

■ ДІНДЕГІ ТАТУЛЫҚ ДЕГЕНДЕ ДІНІН ҰСТАНЫП, ТЫНЫШТЫҒЫН САҚТАҒАН, ЫНТЫМАҒЫ МЕН БІРЛІГІ ЖАРАСҚАН, ДІНИ АЛАУЫЗДЫҒЫ ЖОҚ БЕЙБІТ ӨМІР СҮРІП ЖАТҚАН ЕЛ ЕСКЕ ТҮСЕДІ.

» 4

ИСЛАМДАҒЫ КЕҢЕСУДІҢ ӘДЕБІ МЕН МІНДЕТІ

■ ИСЛАМ ДІНІНДЕГІ МЫЗҒЫМАС ҚАҒИДАЛАРДЫҢ БІРІ – МҰСЫЛМАН ҰМБЕТІНІҢ ӨЗАРА КЕҢЕСІП, ШЕШІМ ҚАБЫЛДАУЫ. МҰСЫЛМАНДАРДЫҢ БІР-БІРІМЕН КЕҢЕСУІ НАМАЗДЫ ОРЫНДАУДЫҢ ДӘРЕЖЕСІНЕ ТЕҢЕСТІРІЛГЕН. ШАРИФАТЫМЫЗДА НАМАЗДЫ ОРЫНДАУДЫҢ ҮКІМІ ПАРЫЗ БОЛСА, КЕҢЕСУ ДЕ МІНДЕТТІ АМАЛДЫҢ БІРІ САНАЛАДЫ. ОҒАН ТӨМЕНДЕГІ ҚҰРАН АЯТТАРЫ ДӘЛЕЛ.

» 3

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰРАН БАЙҚАУЫ МӘРЕСІНЕ ЖЕТТІ

(Басы 1-бетте)

Қарилардың әсем қырағаты әуелім мешітке көрік берген Құран байқауын ҚМДБ Уағыз-насихат бөлімінің менгерушісі Батыржан Мансұров қазақ тілінде, ал Қажылық бөлімі менгерушісінің орынбасары Сырым Құрмаш араб тілінде жүргізді. Байқау басталмай тұрып көпшілік назарына ағылшын тілінде (қазақша субтитрмен) еліміз бен жеріміздің тарихы, халқымыздың діни танымы жайлы бейнеролик ұсынылды.

Қазақ жерінде екінші рет ұйымдастырылған халықаралық байқауға Иордания, Мысыр, Өзбекстан, Малайзия, Бахрейн, Алжир, Индонезия, Иран, Түркия, Палестина, Пәкістан, Марокко, БАӘ, Сауд Арабиясы, Әзербайжан т.б. елдерден келген қарилар бақ сынады. Байқау қожайыны ретінде Қазақстан аттанын екі қарі – Шоқан Уәли мен Яхия Құрбан қатысып, ел намысын

қорғады. Құранның он қырағатын толық меңгерген тәжірибелі қари Шоқан Уәли бұған дейін Малайзия, Бахрейн, Түркия мен БАӘ-де өткен әлемдік Құран байқауларында бақ сынаған. 2015

жылы Алматыда өткен республикалық байқауда 30 пара бойынша 2-орын иеленді. 2016 жылы Түркияның Стамбұл қаласында өткен Құран байқауында екінші орын иегері атанды.

Яхия Құрбан қасиетті Құранды 2009 жылы Мысыр астанасы Каир қаласында толық жаттап шыққан. 2013 жылы Дини басқарма ұйымдастырған Құранды жатқа және мәнерлеп оқудан V республикалық байқауда «30 пара» аталымы бойынша топ жарған. Бүгінде Яхияның қаридың төрт қырағаттан және сегіз риуаяттан ижазасы бар. Халықаралық байқауларда жүлделі орындар иеленген. Қос қари да байқаутың алғашқы күніне қос сынады.

Екі күнге жалғасқан халықаралық баукауда қари-ұстаздар Еркін Әміре (төраға, Қазақстан), Осман Сахин (Түркия), Насер әл-Құтаби (Сауд Арабиясы), Насрулла Искандаров (Қырғыз Республикасы) және Махер Фарамауи (Мысыр) төрелік жасады. Қазылар алқасының шешімімен Сауд Арабиясынан келген қари Фахд ибн Мухаммад Әш-Шәми (20 мың доллар) жеңімпаз атанды. Тәжікстандық қари Мерождинни

Ахмадзода Ахмад II орынды (15 мың доллар) иеленсе, III орын (10 мың доллар) Қазақстан намысын қорғаған қари Шокан Уәлиге бұйырды. Сондай-ақ екі қари — Салих Мұхаммад Муса Тохами (Мысыр) мен ресейлік Джалил Нурул-диновке IV орын (5 мың доллар) берілді. Одан бөлек «Көрермен көзайымы» (3000 доллар) аталымы бойынша Палестина мемлекетінен келген қари Ахмад Ашраф Уәлид Хамал лайық деп танылды. Ал байқауға қатысқан барлық қариға қаржылай сыйлық (500 доллар) берілді.

Байқаудың жабылу рәсімінде сөз сөйлеген Бас мүфти Наурызбай қажы Тағанұлы: «Аллаға шүкір, Астана қаласында әлемнің әр бұрышынан, алыс та жақын шет елдерден келген тәжірибелі қариларымыз екі күн бойы Құранды жатқа оқудан сыңға түсіп, керемет үлгі көрсетті. Расында Құранның мағынасына терең бойлаған сайын жаның тыныштық тауып, жүрегің ерекше сезімге кенеледі. Құран оқыған сайын бойымызда сабырлық, байсалдылық, қарапайымдылық, кез-келген кісімен көркем мәміле жасай алатын жақсы мінез қалыптаса бастайды. Құран оқылған жерге Алланың берекесі мен тыныштығы орнайды. Құран оқылған жер ерекше нұрға бөленеді. Екі күн бойы елордамызда оқылған Құран аяттары арқылы еліміз бен жеріміз нұрға бөленді деп үміттенемін. Алла соны нәсіп етсін», — деді.

Айта кетейік, Құран байқауы «Munara TV» телеарнасынан және «Мұфтият ҚМДБ» YouTube арнасынан тікелей эфирде көрсетілді. Сондай-ақ билығы халықаралық доданы көруге келген жандар үшін Діни басқарманың 35 жылдық мерейтойына орай «Дін мен дәуір» көрмесі және Қазақстанда өткен Құран Кәрім байқауларының тарихы жөнінде арнайы көрме ұйымдастырылды. Онда мұфтиятқа қатысты тарихи фотолар, бұған дейін өткен ерлер арасындағы 14 республикалық, қыздар арасындағы 4 республикалық байқау мен 2023 жылы Астанада өткен I халықаралық Құран байқауының суреттері ел назарына ұсынылды.

Қайсар ТҰРЛЫБЕКОВ (фото)

PIKIRLER

Осман қари ШАХИН,

қазылар алқасының мүшесі

(Түркия Дін істері басқарма басшысының орынбасары):

ҚҰРАН ЖАТТАУ – ҚҰРМЕТКЕ ЛАЙЫҚ АМАЛ

Қазақстанда ұйымдастырылып отырған II халықаралық Құран байқауына да төрелік жасау бұйырған екен. Түркияның атынан Мұхаммад Есед Ерзинджан қарымыз да қатысты. Ақиқатында, Құран Көрімді жаттау, қарі болу жер бетінде Құранның қорғалуы, сақталуы деп түсінеміз. Өйткені Алла Тағала «Хижр» сүресінің 9-аятында: «Құранды біз түсірдік және оны біз қорғаймыз...», – дейді. Демек Құран Көрім толықтай уахи етілгеннен бері қарилардың жаттауы және кітап қылып басып шығару арқылы бері әрпі де өзгерместен бүгінге дейін жетіп отыр. Құранды жаттау – үлкен абырой, құрмет, қол жетпес данқ. Пайғамбарымыз (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын) бір хадисінде: «Ұмбетімнің абыройлылары, құрметке лайықтысы – Құран қарилары», – деп айтқан. Қариларды қолдау – Құранға деген құрметтің белгісі. Ал мұндай рухани шаралардың ұйымдастырылуын Құран Көрімнің қорғалуы, сақталуы деп түсінсек болады. Осы орайда халықаралық Құран байқауын ұйымдастырушы Қазақстан мұсылмандары діни басқармасына, қонақжай қазақ еліне алғысымыз білдіреміз.

Шоқан УӘЛИ,
байқауға қатысушы (Қазақстан).

ЕЛДЕ ӨТКЕН БАЙҚАУҒА ҚАТЫСУДЫҢ ЖӨНІ БӨЛЕК

Елімізде ұйымдастырылған II халықаралық Құран байқауы өте жоғарғы деңгейде өтті. Мұсылман елдерінде жиі өтетін халықаралық байқаулардан асып түспесе, кем түскен жоқ. Барлық қатысушы қарилар дән риза. Мұндай халықаралық Құран байқауына қатысу бір жағынан тәжірибе, шыңдалу болса, екінші жағынан елдің намысын қорғау — қарилар үшін үлкен мәртебе. Өзіміздің Отанымызда байқауға қатысудың шарапатымен бірге жауапкершілігі өте үлкен екен. Өйткені осы уақытқа дейін қанша Құран байқауына дайындалдым, соның ішінде осы байқауға деп ойлаймын. Бір ай бұрын өзімді алаңдатуға интернет желісіндегі н өшіріп, ешқандай ойым бөлінбесін деп Астанаға тек дайындыққа келдім. Мағат арнадық, тыңғылықты дайындалдық. Дегенмен, шыны керек, бұған ілігі жоғары болды. Еліміздің төрінде өтіп жатқандықтан, қаншама тақым мағат алдындағы жауапкершілікті ойлайсың. Бірақ жалпы жақсы болды, үш те болса күш. Қуаныш бәрімізге ортақ!

PIKIRLER

PIKİRLER

Абдулла Жамал Хусейн әл-БАРАУИ,
байқауға қатысушы (Иордания):

БАЙҚАУҒА БІРІНШІ БОЛЫП ШЫҚТЫМ

Құран Кәрімді бала кезімнен бастап оқып жаттадым. Толық жаттағанымда 14 жаста болдым. Содан бері Құранды жатқа оқу байқауларына қатысап келемін. Қазақстанда халықаралық Құран байқауы екінші рет ұйымдастырылып жатқан болса, бұл да — менің әлемдік деңгейдегі Құран байқауына екінші рет қатысуым. Осыдан екі жыл бұрын Дубайда өткен халықаралық Құран байқауында бағымды сынаған едім. Бұл байқауға қатысушы қарилардың барлығы

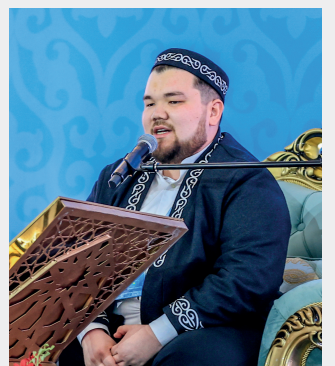
дерлік жігі дайындалған. Кіл мықтыларды жинаған осынау байқауға ерекше дайындықпен келген едім. Қарилардың арасынан Қазақстанға ең соңғы келіп, жеребе тарту рәсімінде ең бірінші болып шығатыным анықталғанда «бұл да Алланың калауы» деп іштей өзімді жұбаттым. Дейтұрғанмен байқауды бірінші болып бастаудың өзіндік жүгі бар. Қазақстанға келетін рейстен кешігіп, Стамбұл әуежайында 12 сағат отырып қалдым. Сайып келгенде осының барлығы қырағатыма әсер етті. Бәлкім осы себептерге байланысты қазылардың сұрағынан мүдірмей өту нәсіп болмаған шығар. Ал ұйымдастыру жағына келсек, Астанадағы халықаралық Құран байқауы өте жоғары деңгейде өтті деп айта аламын. Қазақ елінің қонақжайлылығына тәнті болдық. Баршанызға көп рақмет!

Яхия ҚҰРБАН,
байқауға қатысушы (Қазақстан).

**ШОҚАН ҚАРИМЕН
БІРГЕ ДАЙЫНДАЛДЫҚ**

Шокан кари егүмүз байкауға дайындықты жиырма күн бұрын бастап кеттік. Бір-бірімізге бір-бір парадан тапсырып, Құранды кайталап отырдық. Өзіміздің жерімізде өтіп жатқаннан кейін жауапкершілік жүгі екі есе ауыр болды. Мұндай мәртебелі байқау елімізде күнде ұйымдастырылып жатқан жоқ. Сондықтан қатысқанымызға өте қуаныштымыз әрі Алла Тағалаға сансыз шүкір айтамыз.

Бетті дайындаған Ермұрат ШОПАН

■ СУ – ТІРШІЛІК КӨЗІ, КҮНДЕЛІКТІ ТҰРМЫСЫМЫЗДЫҢ, ҚҰЛШЫЛЫҒЫМЫЗДЫҢ АЖЫРАМАС БӨЛІП. АТА-БАБАЛАРЫМЫЗ: «СУ – ӨМІР НӘРІ», «СУ – ЫРЫСТЫҢ КӨЗІ, ЕҢБЕК – КІРІСТІҢ КӨЗІ», «СУ БАР ЖЕРДЕ ЫРЫС БАР» ДЕУ АРҚЫЛЫ СУДЫҢ МАҢЫЗЫН НАСИХАТТАҒАН.

Алла Тағала «Әнбия» сүресінің 30-аятында: «**Тіршілік иелерінің барлығын судан жараттық. Олар сонда да иманға келмей ме?**» — деп айтқан. Тәпсір ғалымдары «Бұл аятта су жер бетіндегі барлық жаратылыстың тіршілік көзі екені айтылуда» деген. Расында жер бетіндегі барлық тіршілік иесі үшін су ауадай қажет. Жер бетінің жетпіс пайыздан астам бөлігін су алып жатыр. Қаншама тіршілік иесі судың себебімен өмір сүріп, тепе-теңдігін жоғалтпай келеді.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы Қазақстан халқына жолдаған Жолдауында: «Табиғи ресурстарды, әсіресе, суды үнемдеу мәдениетіне келсек, ол жағынан үлкен кемшілік бар екенін мойындауымыз қажет. Яғни атқарылатын жұмыс шаш етектен. Бұл — азаматтардың, әсіресе жастардың арасындағы түсіндіру шараларының, тіпті идеология жұмысының жеке бір бағыты. Шын мәнінде, су — стратегиялық манызы бар ресурс, сусыз өмір жоқ. Сондықтан бұл сала ұлттық цифрлық жаңғыру жұмысындағы басты бағыттың бірі болуы тиіс», — деп атап өткен болатын.

Расында халық арасында суды үнемдеу мәселесіне қатысты барынша түсіндіру жұмыстарын жүргізген абзал. Осыған байланысты Қазақстан мұсылмандары діни басқармасы еліміз бойынша айтылатын жұма уағызында суды үнемдеу жайлы тұрақты түрде үгіт-насихат жұмыстарын жүзеге асырып келеді. Өйткені ардақты Пайғамбарымыз (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын) үмбетіне суды ысырап етпеуді, оны үнемдеуді, ағын суды ластамауды насихаттаған.

Су — Алла Тағаланың адамзат баласына берген үлкен нығметі. Алла Тағала қасиетті Құранның «Такасур» сүресінің 8-аятында: «**Сосын сендер сол күні нығмет атауыдан міндетті түрде сұраласыздар**», — деп ескерткен. Мұсылман адам әрбір ішіп-жеген және басқа да қажеттіліктері үшін қолданатын су нығметі үшін Раббысына шексіз шүкір етуі тиіс. Ардақты Пайғамбарымыз (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын) тамактанғаннан кейін: «**Бізді тойдырып, сусын берген әрі мұсылман еткен Аллаға мадақ болғай!**» — деп дұға етуді үйреткен.

Халық даналығында «Судыңда сұрауы бар», «Су бергеннің сауабы бар, су төккеннің жауабы бар» деген сынды керемет

Наурызбай қажы ТАҒАНҰЛЫ, ҚМДБ Төрағасы, Бас мүфти

Су төккеннің жауабы

нақыл сөздер айтылған. Мұның астарында суды үнемдеу, оны ысырап етпеу, суға ұқыпты қарау деген көптеген мағына жатыр. Судың нығметі үшін шүкір ету құр тілмен айтумен жүзеге аспайды. Оны дұрыс, тиімді, үнемдеп және ұтымды пайдалана алған жағдайда ғана шүкірлігіміз лайықты түрде орындалады.

Алла Тағала қасиетті Құранның «Ағраф» сүресінің 3-аятында: «**...жендер, ішіндер, бірақ ысырап етпендер. Расында, Ол (Алла) ысырап етушілерді әсте ұнатпайды**», — деп ескерткен. Егер суды ішкеннің өзінде Алла Тағала бізге оны шамадан тыс қолдануды қайтарып отыр. Суды артық қолдану — ысырап. Ал ысырап ету күнә саналады. Күнә жасаудың о дүниеде жазасы тым қатты болмақ. Сондықтан суды басқа мақсатта қолданғанның өзінде тіпті сақ болуымыз керек.

Дәрет алу — құлшылықтың әрі тазалықтың негізі. Бірақ оның өзінде суды шамадан тыс шашып-төуге болмайды. Ардақты Пайғамбарымыз (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын): «**Бұл үмбет-**

тің ішінде дәрет пен дұғада шектен шығатын бір топ болады», — деген. Имам Айни (оны Алла рақымына алсын): «Дәретте шектен шығу — көп құйып (төгіп) және мөлшерін арттыру арқылы суды ысырап ету дегені», — деп түсіндірген. Имам Ахмад (оны Алла рақымына алсын): «Суды (дәретте) аз қолдану кісінің білімін көрсетеді», — деген екен. Ғалымның шәкірті Мәруәзи: «Әскери тұрақта Әбу Абдулланын (имам Ахмед) суын әзірлеп бердім. Оның аз сумен жуынғанын көрген жұрт дәрет алуды білмейді екен деп айтауы үшін көлегейлеп тұрдым», — деп айтқаны бар. Біз бұдан Ислам ғұламаларының суды мейлінше ысырап етпеуге тырысқанын көреміз.

Бір кісі Пайғамбарымызға (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын) келіп: «Уа, Алланың елшісі! Дәретті қалай алу керек?» — деп сұрады. Ардақты Пайғамбарымыз (оған Алланың салауаты мен

сәлемі болсын) бір құмған су алдырды. Екі қолын үш рет жуды. Сосын жүзін үш рет жуды. Кейін қос білегін жуды. Басына мәсіх тартты, екі сұқ саусағын құлағына кіргізді, бас бармағымен құлағының сыртына мәсіх тартты. Сосын екі аяғын жуды. Мұнан кейін: «**Дәрет осылай алынады. Кімде-кім бұдан арттырса, жаман етіп, шектен шықты, зұлымдық жасады**», — деген екен. Сол себепті мешіт дәретханаларындағы «Суды ысырап етпеңіз» деп арнайы жазылған ескертпелер бекер емес.

Бұған мешітке келіп дәрет алатын әрбір адам мән беруі қажет. Имам Нәуәуи (оны Алла рақымына алсын): «Барлық ғалымдар бірауыздан теңіз жағасында тұрсаңда, суды ысырап етпеу керектігін айтқан», — дейді.

Бір күні Сағд деген сахаба дәрет алып жатқанда қасынан Алла елшісі (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын) өтіп бара жатып: «**Уа, Сағд! Мынау не деген ысырап?!**» — деп сұрайды. Сол кезде Сағд: «Дәрет алғанда да ысырап бола ма?» — деп таңғалады. Алла елшісі (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын): «**Әрине, болады. Өзеннің жағасында тұрсаң да, ысырап етуші болма**», — деп ескертіп, барлық адамзат баласы ұстанатын қағиданы бекітіп берген.

Ендеше, барлығымыз бір адамдай өзен, теңіз, құдық, арық сияқты су көздерін сақтап, таза әрі табиғи күйін кейінгі

ұрпаққа қалдыруға күш-жігерімізді жұмсауымыз қажет. Судың барлық адамға таза күйінде жетуі деніміздің саулығына, құлшылығымыздың бүтіндігіне, тіршілік жасауымызға тікелей байланысты. Сондықтан суды үнемдеу, ысырап етпеу — дініміздің міндеті әрі талабы. Олай болса мұсылман адам әрбір нәрсені есеппен жасауы тиіс. Қаражаты жеткен барлық нәрсені алу, пайдалану шарт емес, қажетіне жетерлік мөлшерді алу не пайдалануы керек.

Халқымызда «суға түкірме», «суға дәрет сындырма», «суға кокыс төкпе», «суды былғама» деген сынды тыйым сөздер бар. Ата-бабаларымыз осындай тыйым сөздерді ұрпағына жиі айтып, тәлім-тәрбие берген. Суға түкіру қазақ халқының адамгершілік құндылықтарына теріс, ол діни-этикалық нормаларға да қайшы. «Суға түкіру», «суға дәрет сындыру» немесе «адамның жолына үлкен немесе кіші дәретке отыру» сынды тыйым салынған әрекеттер дінімізде де, дәстүрімізде де көрініс тапқан. Діні мен дәстүрін ардақтап, қос құндылықты қастер тұтқан халқымыз бейдеп танытқан адамға «Ішкен құдығына түкірме» деп айтқан. Демек өзен, құдық, көл болсын, жалпы тіршілік көзі саналған су құрметті әрі қадірлі дүние деп бағаланады.

«Қолда бар алтынның қадірі жоқ» дегендей, күнделікті көріп жүрген нығметтерге үйреніп, оның қадір-қасиетін ұмытып кететін жағдайлар аз емес. Судың да көп жағдайда қадір-қасиетін лайықты дәрежеде түсінбей жататынымыз жасырын емес. Алла Тағала қасиетті Құранның «Мүлік» сүресінің 30-аятында: «**Қане, айтыңдаршы, бар суларың жер түбіне тартылып ізім-қайым жоғалып кетсе, сендерге қайтадан тұщы қайнар суды кім шығарып бере алады?!**» — дейді.

Бұл — адамзат баласын ойландыратын аят. Бұл аят Алланың нығметін еске салады, төкаппарлықтан, шүкірсіздіктен сақтандырады. Шын мәнінде, адам өмірі суға тікелей тәуелді. Егер Алла қаласа, ол суды жердің түбіне сіңіріп жібере алады. Ондай жағдайда адамзат ешнәрсе істей алмай қалатыны хақ. Егер Алла қаламаса, адам қандай технология мен ғылымға ие болса да табиғи тұщы суды жердің түбінен қайта өз еркімен шығара алмайды. Бұл аят қазіргі экологиялық дағдарыс пен су тапшылығы мәселесін мензейді. Адам табиғатты құртып, суды ластап, ысырап етсе, мұндай нығметтен айырылып қалуы ғажап емес.

Бұдан түйетініміз, суды, жалпы табиғатты ежелгі болмысында сақтау — мойнымыздағы аманат. Осыған кері әрекет еткен кісі тек өзіне емес, қоғамға, барлық адамзатқа үлкен зиян тигізбек. Қазіргі күні тұрмыста қолданылатын қарапайым үнемдеу әдістері арқылы судың қорғалуына үлкен үлес қосқан боламыз. Суды қорғау — өмірді қорғау деген сөз. Ендеше, суды үнемдеуді өзмізден бастайық!

ИСЛАМДАҒЫ КЕҢЕСУДІҢ ӘДЕБІ МЕН МІНДЕТІ

■ ИСЛАМ ДІНІНДЕГІ МЫЗҒЫМАС ҚАҒИДАЛАРДЫҢ БІРІ – МҰСЫЛМАН ҮМБЕТІНІҢ ӨЗАРА КЕҢЕСІП, ШЕШІМ ҚАБЫЛДАУЫ. МҰСЫЛМАНДАРДЫҢ БІР-БІРІМЕН КЕҢЕСУІ НАМАЗДЫ ОРЫНДАУДЫҢ ДӘРЕЖЕСІНЕ ТЕҢЕСТІРІЛГЕН. ШАРИҒАТЫМЫЗДА НАМАЗДЫ ОРЫНДАУДЫҢ ҮКІМІ ПАРЫЗ БОЛСА, КЕҢЕСУ ДЕ МІНДЕТТІ АМАЛДЫҢ БІРІ САНАЛАДЫ. ОҒАН ТӨМЕНДЕГІ ҚҰРАН АЯТТАРЫ ДӘЛЕЛ.

Алла Тағала Құранда бірнеше сүреде былай өмір етеді: («Уа, Мұхаммед!) **Сен оларға Алланың мейірімін жұмсақтық таныттың. Егер дөрекі, қатал жүректі болғаныңда, олар маңайыңнан тарап кетер еді. Оларды кешір және олар үшін (Алладан) кешірім тіле әрі іс жөнінде олармен кеңес. Қашан (бір іске) шешім қабылдасаң, Аллаға жүгініп, тәуекел ет. Шын мәнінде, Алла Өзіне жүгініп, тәуекел етушілерді жақсы көреді**» («Әли Имран» сүресі, 159-аят), «Әрі солар — өздерінің Раббысына жауап беретін, намазды толық орындайтын, істерінде өзара кеңесетін және Біз өздеріне ризық етіп бергеннен жұмсайтындар» («Шура» сүресі, 38-аят). Біз бұл аяттардан мұсылман қауымы үшін қашан бір іске шешім қабылдасақ, халық игілігі жолында маңызды істі қолға алсақ, Аллаға тәуекел етіп, жанашыр адамдармен кеңесудің міндетті екенін анық аңғарамыз.

Ислам тарихын қарасақ, мұсылман үмбетінің өміршілері өз істерінде кеңесу қағидасын бұлжытпай ұстанып, көпшілікке қатысты бастамаларда мұсылмандардың қатысуынсыз жеке-дара шешім қабылдамағанын байқаймыз. Былайша айтқанда әлдебір мәселе туындағанда мұсылмандарды жинап, олармен осы жөнінде пікір алмасып, кеңескеннен кейін маңызды шешімдер қабылдаған. Осы ретте өз заманында мұсылман үмбетін бірнеше жыл басқарған Омардың (оған Алла разы болсын) мына сөздерін еске алудың маңызы үлкен: «Кеңессіз шешім шығарылған істе жақсылық жоқ. Жеке пікір өрілмеген жіп секілді. Екі пікір өрілген екі жіп секілді. Ал үш пікір — сөгілмейтін мықты арқан. Өз ісінде Алла Тағаладан қорқатын жандармен кеңес. Кісілер үш түрлі: істер тапсырылып, оны өз пікірімен жөнге салатын кісі. Өзіне қиындық тудырған мәселеде кеңес сұрап, кеңес

берушілердің айтқанын қабылдайтын кісі. Не істерін білмей опат болатын кісі. Ол тура кеңес те сұрамайды, айтылған тура кеңесті де қабылдамайды» (әт-Табари, 3/481).

Үмбеттің өміршісі болған Омар (оған Алла разы болсын) айтқандай, «мұсылмандарға өз істерін өзара кеңес арқылы шешу және мұны араларындағы дұрыс шешім таба білетіндердің ортасына тастау міндетті. Адамдар осы істі атқарушыларға ереді. Қашан олар осы іске қатысты бір шешімге келсе және бұл шешіммен келіссе, адамдар осыны ұстаналы әрі олардың шешіміне ереді. Ал осы істі орындаушылар өз араларындағы дұрыс шешім таба білетіндерге ереді. Қашан олар қандай шешімді дұрыс көрсе және бұл шешіммен келіссе, осы істі орындаушылар олардың пікірін қабылдайды».

Ислам тарихындағы өміршілер кеңесу ісінде көркем тәсілді ұстанды. Олар ең алдымен қалың көпшіліктен кеңес сұрап, олардың пікірлерін тыңдайтын. Содан кейін ел арасындағы ақсақалдар, көргені мен түйгені көп үлкендерді жинап, туындаған мәселенің шешімін табуды соларға тапсыратын. Осылайша олардан бұған қатысты дұрыс шешімге тоқтауын талап ететін. Сөйтіп кеңес алқасының пікірлері қандай шешімді дұрыс деп тапса, сол шешімді бекітетін.

Бұрынғы ізгілердің бір ерекшелігі — өзінен төмен дәрежедегі адам келіп, оған дұрыс шешімді және күшті дәлелді түсіндірген жағдайда өзінің дұрыс деп ойлаған қате пікірінен қайтып, анықталған, дәлелденген дұрыс шешімді қабылдауы. Ислам тарихындағы өміршілер бұрын кездеспеген жаңа өзекті мәселелер мен оқиғалардың көп туындауына байланысты кеңес аясын кеңітіп отырды.

Өйткені бұл мәселелердің шешімін табу үшін кең көлемде ізденуге, кеңесуге тура келді. Кеңес отырысында артықшылығына, біліміне, даналығына және бұрын сіңірген еңбегіне қарай қариялар

ерекше мәртебеге ие болды. Үмбеттің өміршілері кеңес отырысына ақсақалдарды ғана емес, сонымен қатар жастарды да қосатын. Олардың қатарында тапқырлығымен, білімімен, қарилығымен танылған жастар болды. Күрделі мәселе туындағанда пікірі мен көзқарасы өткір жастар өздерінің ойын айтып, мәселеге қатысты оң шешім қабылдануына ықпал ететін.

Осы ретте нақты мысал келтіре кеткенді жөн көрдік. Өз заманында мұсылман үмбетінің өміршісі болған Омардың (оған Алла разы болсын) мәртебелі сахабалардан және көрген кісілерден құралған арнайы кеңесшілері болды. Кеңесшілердің қатарында болған Аббас ибн Абдулмутталиб пен оның ұлы Абдулла белсенді жұмысымен көзге түсті. Абдулла ибн Аббас қай кезде болса да үнемі Омардың (оған Алла разы болсын) жанында жүретін. Сонымен қатар халифаның кеңесшілері қатарында Осман ибн Афған, Абдур-Рахман ибн Ауф, Әли ибн Әбу Талиб, Муғаз ибн Жәбәл, Убәй ибн Кағб, Зайд ибн Сәбит сынды танымал сахабалар жанашырлықпен өздерінің кеңесін беріп отыратын. Олар өз ойларын басшыға ашық түрде, қаймықпай жеткізетін. Өмірші олардың пікіріне құлақ асатын әрі ешқайсысын әділ де адал ұсынысы үшін айыптамайтын.

Омардың (оған Алла разы болсын) сахабалармен кеңесуіне қатысты ғибадратты оқиға бар. Бірде ол мемлекеттік жұмыс бабымен Шам өлкесіне баралды. Осы өлкенің басшысы Әбу Ғұбайда ибн Жаррах халифаға Шам аймағында оба індегі тарағанын жеткізеді. Омар (оған Алла разы болсын) осы кезде сапарын тоқтату немесе жалғастыру бойынша жанындағы адамдармен кеңеседі. Әуелі ол меккелік мұхажирлермен кеңесті. Олардың арасында екі түрлі пікір айтылды. Бір тобы «Сен әлдебір шаруамен шықтың. Енді кері кетудің құп көрмейміз» десті. Екінші топ «Сенімен бірге басқа адамдар және Алла елшісінің (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын) сахабалары бар. Сондықтан оларды бұл обаға алып баруынды дұрыс санамаймыз» дейді. Осыдан кейін Омар (оған Алла разы болсын) мәдиналық ансарларды шақырып, олармен кеңеседі. Олардың да арасында жоғарыда айтылғандай екі пікір айтылады. Екі

тараптың пікірін тыңдаған әмірші: «Маған Мекке бағындырылғаннан кейін қоныс аударғандар арасынан құрайыштың ақсақалдарын шақыр», — деп әмір береді. Ақсақалдар арасында пікір қайшылығы туындамады. Олар бірауыздан халифаға: «Біз сенің адамдарды алып артқа қайтуынды және оларды бұл обаға алып бармауынды дұрыс көреміз», — деді. Сонда Омар (оған Алла разы болсын) адамдарға: «Мен танертең кері қайту үшін атқа қонамын. Сондықтан жолға дайындалыңдар», — деді.

Мұны естіген Әбу Ғұбайда ибн Жаррах: «Алланың тағдырынан қашып барасың ба?» — деді. Оған жауап қатқан халифа: «Иә, Алланың тағдырынан Алланың тағдырына қашамыз. Айтыш, егер де сенің түйелерің болып, олар бірі шұрайлы, екіншісі тақыр екі шеті бар бір жазыққа түссе, сен оларды шұрайлы жерге жайсаң да Алланың тағдырымен, тақыр жерге жайсаң да Алланың тағдырымен жаяды емессің ба?» дейді.

Кейін Абдур-Рахман ибн Ауф келіп: «Менің бұған қатысты айтатын бір сөзім бар. Мен Алла елшісінің (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын): «**Бір жерде (оба тарағанын) естисендер, ол жерге бармаңдар. Ал ол өздерің тұрған жерде тараса, одан қашып** (ол жерден) **шықпаңдар**», — деп айтқанын естігенім», — дейді. Мұны естіген Омар (оған Алла разы болсын) Аллаға мақтау айтып, кейін кері қайтқан екен. Біз бұл оқиғалардан тура жолды ұстанған халифалардың кезінде Алланың кітабы мен Пайғамбар сүннетінен бастау алған кеңесу қағидасы толық сақталғанын көреміз.

Ислам дінін сан ғасырдан бері ұстанып келе жатқан халқымыздың өмір салтында Билер кеңесі, Ақсақалдар алқасы құрылғанын тарихтан жақсы білеміз. Билер кеңесі, Ақсақалдар алқасы қоғамдағы түйткілді мәселелерді ортаға салып, шешіп отырған. Бүгінде мемлекеттік деңгейде Ұлттық кеңес жұмыс істеп келеді. Кеңес мүшелері қоғамды алаңдатқан мәселелер төңірегінде Мемлекет басшысына нақты ұсыныстар білдіріп, белсенді қызмет атқарады.

Естай АЙТУҒАНҰЛЫ,
Қарағанды облысының бас имамы

ҚОСТАНАЙДА ҚЫЗМЕТ АТҚАРҒАН ҚЫРЫҚ ЖЫЛДАН АСТАМ УАҚЫТ ІШІНДЕ АРТЫНДА ӨШПЕС ІЗІН ҚАЛДЫРҒАН АРДАҚТЫ АҚСАҚАЛДАР ЖӨНІНДЕ ТАЛАЙ ЖЫЛЫ ЛЕВІЗДЕР ЕСТІП, ОЛАРДЫҢ АТЫ-ЖӨНІ МӘҢГІЛІК ЕСІМДЕ ҚАЛДЫ. СОНЫҢ БІРІ ЖӘНЕ БІРЕГЕЙІ БҮЛ КҮНДЕРІ ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСТЫҚ МЕШІТІНЕ ЕСІМІ БЕРІЛГЕН АЙМАҒАНБЕТ ҚАЖЫ СПАНҰЛЫ. МЕН ОЛ КІСІНІҢ КӨЗІН КӨРГЕН ЖОҚПЫН, БІРАҚ ОЛ ЖАЙЛЫ КӨПТЕГЕН ІЗГІ НИЕТТЕГІ ПІКІРЛЕР ЕСТІДІМ. ӘСІРЕСЕ, ОНЫҢ ИМАНДЫЛЫҚТЫ БЕРІК ҰСТАНЫП, ИСЛАМ ДІНІНІҢ НАҒЫЗ ЖАНАШЫРЫ РЕТІНДЕ ТЫНДЫРҒАН ІСТЕРІ БАРШАНЫҢ ЖАДЫНДА.

ЖАҚСЫНЫҢ АТЫ ӨШПЕЙДІ

Кейінгілерге жарқын ғұмырымен өнеге болған Аймағанбет қажы 1900 жылы Қостанай облысы Әуликөл ауданына қарасты Үшқамыс ауылында дүниеге келді. Аймағанбеттің білімге деген құштарлығын байқаған үй-іші оны арнайы молда ұстап оқытады. Алайда діни біліммен қаруланған бозбала мен ағасы Жақыпбекті Кеңес үкіметі «дін-дар», «байдың тұқымы» деген орынсыз жаламен қуғынға ұшыратады. Сөйтіп олар көршілес Ресейдегі Башқұртстанға қоныс аударады. Содан Аймағанбет жасы қырыққа жақындаған кезде туған топырағы Қостанайға оралды. Башқұртстанда жүрген кезінде де дініне берік болып, біраз жайды көңілге түйіп, ой-өрісі кеңейеді. Осылайша өзіндік көзқарасы бар азамат туған халқына имандылықтың дәнін себу үшін мешіт ашсам деген алдына үлкен мақсат қояды. Жергілікті ағайындармен ақылдасып, жұртшылықтан сол шақтағы қаржымен есептегенде 5 сомнан ақша жинайды. Алайда азаматтың ізгі ойының жүзеге асуына сол кездегі билік мүмкіндік бермейді. Тиісті орындар оның мешіт салуына қарсылық білдіріп, халықтан жиналған қаражатты балалар үйіне жібертеді. Соған қарамастан ол өзінің түпкі көздеген игі арманына жету үшін 1947 жылы Сталинге хат жазып, облыс орталығындағы Ақ мешіттің сақталып қалуына күш салады. Сондықтан да оның есімі өзін мұсылманмын деп есептейтін барша қауымның есінде мәңгілік қалатыны даусыз.

Оның осы еңбегін дін қайраткерлері де ұмытқан емес. Мәселен, ұзақ жылдар бойы облыстың бас имамы болып қызмет атқарған Ертай қажы Балахмет осынау көкірегі шешірге толы иманды ақсақал жөнінде көп айтатын. Әсіресе дінді құбыжық етіп көрсеткен заманда да ештеңеден тайсалмай, өзінің ұстанымына адал болғандығын әрдайым кездесіп, сырласқан кездерімізде тілге тиек етіп отырушы еді. Оның өмірін жас имамдарға үлгі етуден жалықпайтын.

АТЫНА ЕШҚАШАН КІР КЕЛТІРМЕДІ

Кейбір дерек көздеріне қарағанда, Аймағанбет молда кезінде Қостанай қаласының Жамбыл көшесіндегі 22-үйде тұрыпты. Ол кезде дін жөнінде әңгіме қозғау жеңіл емес-ті. Соған қарамастан оны ерекше қадір тұтып, жұртшылық алыстан шаңырағына судай ағылып жататын. Сондай-ақол өзінің мұсылмандық парызына аса бір жауапкершілікпен қарады.

Дүниеден өткен кісілердің жаназаларын шығарды. Дұға оқып, баска да өзіміздің мұсылмандыққа тән діни рәсімдерді де атқаратын. Бұл кісі ешқашан қара басының қамын ойлаған емес. Әлгіндей рәсімдерден түскен азды-көпті ақшаны қалтасына салмай, сонау Таш-

Артында өшпес

ІЗІ ҚАЛҒАН

кент, Троицк, Махачкала, Кызылорда, Пермь секілді қалалардың мешіттеріне жіберетін. Оның атына осындай кіршіксіз тазалығы, нағыз мұсылманға тән іс-әрекеті үшін талай шын жүректен шыққан шынайы лебіздерге толы хаттар үздіксіз келіп жататын.

Сонау бір жылдары «Қостанай шаһарындағы Нариманов базарының маңындағы мұсылмандар зираты бұзылып, оның орнына құрылыс салынады екен» деген сөзді бәріміз де естідік. Адамның нағыз азаматтығы оның шынайы болмысы осындай қиын шақтарда айқын көрінеді емес пе?! Осы кезде Аймағанбет ақсақал мұсылмандар зиратын бұзғызбай сақтап қалудың жолдарын іздейді. Әрине, оған осы мәселе бойынша халық та өз өтінішін білдірген болатын. Аймағанбет ақсақал осылайша қайсарлығы мен өжеттілігінің арқасында зиратты қиратудан аман сақтап қалды. Сол кезде оның қайраткерлігіне барша тұрғындар тәнті болған-ды. Міне, мұндай істер нағыз дін жанашырларының, имандылық жолында жүрген парасатты кісілердің ғана қолынан келеді.

Ол қашан да діни білімін көтерумен қатар, айналасындағы жұртшылыққа да өзінің шарапатын тигізіп, жетім-жесірдің, көмекке мұқтаж жандардың да жанынан табылып, мейірімділік танытатын. Жазушы-журналист Сәлім Мәндібай марқұмның әңгімесінен байқағаным, Аймағанбет ақсақал бұлардың жақын, сыйлас құдасы болыпты. Әріптесімнің туған Сәурап есімді апасының қайын сіңлісі Мәкен Аймағанбет молданың ұлы Боранбайға тұрмысқа шығыпты. Осы кісілерден Амантай есімді жиендері бар екендігін аса бір мақтанышпен айта-тын. Алайда, Мәкен апамыздың ғұмыры қысқа болды. Сондықтан Боранбай аға екінші рет шаңырақ көтерді. Оның кейінгі әйелі Жібек Сәлім ағамыздың ғұмырлық жан серігі болған марқұм Мәрзия жегеміздің туысканы болып келеді екен. Сондықтан олардың араларында сыйластық ежелден қалыптасып-ты.

Аймағанбет атамыз көпшіл, өзгелердің жайын көбірек ойлайтын әрі кісілігі мол жан-ды. Ол үлкен жолға шыққан кезде Мәндікара ауданының Ақсуат ауылында ғұмыр кешкен Сәлімнің әкесі

ОНЫҢ АРМАНЫ ОРЫНДАЛДЫ

Аймағанбет қажы Спанұлы — бүкіл ғұмырын Ислам дінін өркендетуге арнаған айтулы тұлға. Ол ұлт ұстазы, Алаш ардақтысы Ахмет Байтұрсынұлының туысы болып келеді. Бұл туралы ахметтанушы Ибраһим Ағытай өзінің «Ұлағат» кітабында да тоқталады. Осы зерттеу нәтижесінде жазылған еңбекпен танысу барысында да өзіме беймәлім біраз жайларға да қанықтым. Мен көптен бері білетін Жарасхан Боканұлы да кезінде тілге тиек етіп отырған Аймағанбеттің отбасымен араласып, оның немересі Есентаймен дос болыпты. Сондықтан бұл әулет жайлы өзіндік айтары да бар.

Жақында онымен жолыққан кезде біраз жайды ерекше ықыласпен баяндап берді. Сонау артта қалған кезеңге қысқаша тоқталып, дін қайраткерінің аза-

(АЙМАҒАНБЕТ ҚАЖЫ СПАНҰЛЫНЫҢ ТУҒАНЫНА 125 ЖЫЛ)

Токмырзаға арнайы сәлем беріп, амандық-саулығын білуді өзінің азаматтық парызы санапты. Кейін жылдар өте Сөкең облыстық казак газетіне қызметке орналасып, пәтер алған кезінде ауылдағы әкесі Тоқмырзаны қолына алады. Сол уақытта оны естіген құдасы Аймағанбет арнайы қой сойып, үйіне сыйлы қонақ ретінде шақырады.

Оның бәйбішесі Дөркен апамыз да кенпейлді, мол мейірілі, еріне лайықты, азаматтың қадір-қасиетін жоғары қоятын казактың аяулы қызы-тын. Ол орта бойлы, жұқалтаң келген, жасы ұлғайса да қимылы ширақ отағасын әрдайым өзінен биік ұстап, ұрпақтарына өнеге ететін.

Кім мәңгілік дейсіз. 1984 жылы дүниеден өткен Аймағанбет ақсақал тіршілікте тек қайырымдылықты, кісілікті пір тұтты. Оның денесі Қостанай шаһарынан жақын жерде орналасқан Қонай ауылындағы зиратқа қойылғанын жұртшылық білсе керек. Ол еш уақытта намазын қаза етпеді. Дінге шын берілген жан-ды. Кешегі Кеңес Одағы кезінде де аузынан Алла деген сөзі түспеді. Жүзінен мейірім төгіліп тұратын қартты жерлестері әлі күнге дейін сағынышпен еске алады.

маттық қыры жөнінде сөз етті. Оның айтуына қарағанда, 1979 жылы желтоқсан айында күн аязды әрі суық еді. Сол шақта асқар таудай әкесінің облыстық ауруханада қайтыс болғаны жөнінде естіп, Айекеннің шаңырағына келеді. Бұл кезде ақсақал жасы сексенге таяп қалған-ды. Мұның жүзінен бір түрлі қобалжуды байқап қалған ол: «Қарағым, түрінен бірденеңе қатты алаңдаулы екендігің байқалып тұр», — дейді. Жарасхан болған жайды жасырмай айтты.

Шаңырақ иесі өзгенің қайғысын бөлісуге тырысатын. Содан бір топ адам Қарабалық ауданының Аққұдық ауылына бет алды. Мәйітті жерлеп, жаназасын шығарды. Аймағанбет ақсақал осылайша өзінің бойындағы айрықша қасиеттерін көрсетіп, жергілікті халықтың шынайы алғысына бөленді. Осы оқиға бозбаланың есінде мәңгілік сақталып қалды.

«Адам ұрпағымен мың жасайды» деген бар емес пе? Көрнекті дін қайраткерінің жалғыз ұлы Боранбайдан тараған ұрпақтары ата есімін ардақтап, өздерінің адал еңбек, маңдай терімен түрлі салада халықтың сүйіспеншілігіне бөленді. Немеңгерлері осынау ұлы тұлғадан көп жайды үйреніп, зерделеріне тоқып өсті.

ТОЙЖАН БИДІҢ БОЛЖАМЫ

Кіші жүз Тойжан би «Ақырзаман» жайында былай деп айтқан екен: «Адам азады, жер жұртудан тозады, сөзде байлау болмайды, ұзаққа созады». Оған серт ретінде: «Адамның жақсысы кетіп жаманы қалады, сөзінің ақылы кетіп, амалы қалады, жылқының жүйрігі кетіп, шабаны қалады. Көлдің суы кетіп, табаны қалады», — дейді.

Одан ары: «Тарағай» деген ел болады, адамның тырнақтайы би болады. Сол кезде

анық уәде болмайды, үлкеннің тілін кіші алмайды, көп білетін ақылды болса, оны тыңдамайды, жеңілдікке салынып өзін-өзі қорлайды. Ұлы атадан бөлініп, үй болады, күнде айырбас шақырыс болады, тартқаны домбыра, сырнай күй болады. Еріне әйелі би болады. Шақырысты ұмытпайды. Әйелі базардан қалмайды, терлеп тапқан еңбегінің берекесі болмайды. Ішкендері арақ-шарап болып өз бойына жүкпайды. Қонақ асын жақсы берсең, ол үйден төбелеспей шықпайды, адамшылық сөз айтсаң үкпайды, тоқтау сөз айтсаң, түпінді қоймай ба-

Абыз ақсақалдың қонақжайлық қасиеттері жөнінде де айтылар әңгімелер жетерлік. Сол жылдары қалада қонақүйлер жоқтың қасы. Сондықтан алыс-жақыннан келген туыстар мен сыйлас адамдар бұның киелі қара шаңырағына ат басын бұратын. Табиғатынан көпшіл жан бәйбішесімен бірге қабақ шытпай, олар күннің қай мезгілінде келсе де құшақ жая қарсы алатын.

Аты-жөнін ізін басқан інілері құрметтеп, үлгі тұтатын Сұлтанғали Әлмамбетұлы өзінің бір естелігінде әкесімен өте сыйлас, сырлас болғанын айтады. Кісіні жатырқамайтын кенпейілділігін, көркем мінезін өнеге тұтады. Кейіпкеріміздің өте алғыр, ширақ, сезімтал, мейірбан болғанын да жасырмайды.

Тіпті жас кезінде Атырау қаласында институтты аяқтап, үйленіп келе жатқанда Қостанайдағы ең алғаш босағасын аттаған шаңырағы Аймағанбет ағаның үйі болыпты. Сол кездегі Айекеннің бұның келіншегі Бақытжамал екеуіне ақ батасын беріп, құтты болсын айтқаны сірә ұмытылар ма. Оның ақ тілегі қабыл болып, тіршілікте талай жауапты қызмет атқарып, ғұмырын жалғастыра ұрпақ сүйді. Қазір ұлағатты әке, сүйікті ата.

Қайран атамыз кезінде Қостанайдан бір мешіт ашуды армандаған-ды. Сол ізгі ниеті уақыт өте орындалып, Тобыл-Торғай азаматтарының қолдауымен шаһардағы «Наурыз» мәлтеқауданында облыстық мешіт бой көтерді. 2016 жылғы 12 қыркүйекте салтанатты түрде ашылып, имандылық ордасына Аймағанбет қажы Спанұлының есімі берілді.

Қазір алыстан көз тартатын зәулім ғимарат нағыз руханият орталығына, мұсылман бауырларымызды имандылыққа баулитын киелі орынға айналды. Аталмыш мешітті дін саласында мол тәжірибе жинақтаған Бектұрсын қажы Ұелиев басқарады. Осы қазан айының басында Аймағанбет ұрпақтары облыс орталығында аталарының рухына бағыштап ас берді. Онда бүкіл ғұмырын дінімізді өркендетуге арнаған тұлға жайлы каншама естеліктер айтылды. Халық арасында үлкен құрметке бөленген Ибраһим Ағытай, облыстың бас имамы Бектұрсын қажы Торғайбайұлы, баска да Аймағанбет қажының көзін көріп, кезінде дәмдес, сырлас болған ардагерлер мен туған-туыскандары тебірене сөз сөйледі.

Содан кейін Спаннан тараған Жақыпбек пен Аймағанбеттің немерелерімен де тілдестім. Бұл орайда Есмұхаммед (оны жұртшылық Есентай деп атап кеткен) кезінде атасымен бірге жүріп, көп жайды көңіліне түйген. Оның адалдығы, тақуалығы, адам баласының бәрін де бөлместен бауырым деген мейіргандығы, ешкімге қиянат жасамайтын кіршіксіз тазалығы жайлы баяндағанда еріксіз ұйып тындай бергің келеді.

Аймағанбеттің жалғыз ұлы Боранбай мен келіні Жібектен тараған жеті баланың екеуі дүниеден өтті. Ал Амантай, Есентай, Ажарқұл, Ғайша, Әсмаір өз қатарынан қалмай тіршілік кешіп жатыр. Ал Есентайдың есімі кәсіпкер әрі іскер азамат ретінде қостанайлықтарға жақсы таныс. Жоғарыда аталған жиында Сұлтанғали Әлмамбетұлы «Наурыз» шағын ауданындағы мешіт орналасқан Маяковский көшесін Аймағанбет Спанұлының есімімен аталса деген ұсыныс жасады.

Оразалы ЖАҚСАНОВ,

Қостанай облысы

БҰҚАРАДАҒЫ МЕДРЕСЕДЕ ДІНИ БІЛІМ АЛЫП, ЕЛДІ ИМАНДЫЛЫҚ ПЕН БІРЛІККЕ, АДАМГЕРШІЛІККЕ, САУАТТЫЛЫҚҚА ТӘРБИЕЛЕГЕН ТҮЛҒАНЫҢ БІРІ ҚУАНЫШ МОЛДА ЖҰМАБАЕВ БОЛАТЫН.

ИМАНДЫЛЫҚ ЖАРШЫСЫ

Молданың немересі Әсет Санжарұлының айтуынша, Қуаныштың әкесі Жұмабай Орынбордың Сағыршын стансасы маңында тұрған. Заманында ауқатты, бай болған екен. Баласы Қуаныш та сол жерде дүниеге келген. Қуаныштың екі ағасы, бір інісі және бір апасы болыпты.

1924 жылғы қаңтарда қойының ішіндегі қасқырға алдырмайтын көк қошқары жоғалып кеткен. Сонда Жұмабай: «Қожа-молдаларға ауыр заман келе жатыр. Реті келсе, бас сауғаландар», — деген екен. Көп ұзамай Жұмабайдың өзін НКВД ұстап алып кетіп, кейін босатқан. Қуаныш отбасын алып, 1932 жылы Орынбор өңірінен Ақтөбенің Қарлау ауылына келген. Сол кеткеннен ол жаққа оралмаған.

1932-1948 жылға дейін Қарлауда тұрған. Ол діни, ағартушылық бағытында қызмет етіп, халықтың құрметіне бөленген. Сонымен қатар ауырған балаларға дем салған, сүндетке отырғызған, неке қиған. Бір күні түнде екі қызыл жағалы милиция үйіне келіп, үн-түнсіз ұйықтап жатқан жерінен алып кетеді. Кейін естіп-біледі, басқарманың әйелі жынданып кеткен екен. Бес-алты жігітке әл бермегендіктен, бағанаға әрең байлап қойыпты. Олар Қуаныштан көмек сұрайды. Сол кезде Қуаныш: «Сендер ертерек айтқанда, дайындалып келетін едім», — деп, дәретін алып қайта келеді. Дұғасын оқып,

әйелді аман алып қалады. Осы кезде әл бермей жүлқынып ауырып тұрған әйел терең дем алып, сылқ ете түседі. Әйел дереу есін жиып, құлан таза айығады. Қуаныш молданың осы секілді адамдарды сауығып кетуіне себепкер болған оқиғалары ел ішінде жиі айтылады.

Нүргүл ҚОНАҚБАЕВА,
Ақтөбе облысы

Дайындаған

Абылайхан ҚАЛНАЗАРОВ

ДІНИ ТҰРАҚТЫЛЫҚТЫ ҚАЛАЙ САҚТАЙМЫЗ?

БҰЛ ДҮНИЕДЕГІ СОҒҒЫ ЖАСАЙТЫН АМАЛЫМЫЗ МАҢЫЗДЫ. АДАМНЫҢ СОҒҒЫ АМАЛЫ – АҚЫРЕТТЕГІ ЖАҒДАЙЫНЫҢ АЙНАСЫ. СОЛ СЕБЕПТІ ЖАҚСЫЛЫҚҚА НЕГІЗДЕЛГЕН ӘДЕТТЕРДЕ ТҰРАҚТЫ БОЛУҒА ҰМТЫЛУ ҚАЖЕТ. АЙША АНАМЫЗДАН ЖЕТКЕН ХАДИСТЕ БІР КІСІНІҢ ПАЙҒАМБАРЫМЫЗДАН (ОҒАН АЛЛАНЫҢ САЛАУАТЫ МЕН СӘЛЕМІ БОЛСЫН): «АЛЛАҒА ЕҢ ҰНАМДЫ АМАЛ ҚАЙСЫ?» – ДЕП СҰРАҒАНЫ БАЯНДАЛАДЫ. СОЛ КЕЗДЕ АЛЛА ЕЛШІСІ: «АЗ БОЛСА ДА ҮЗДІКСІЗ (ТҰРАҚТЫ ТҮРДЕ) ОРЫНДАЛАТЫН АМАЛ», – ДЕП ЖАУАП БЕРГЕН. ДЕМЕК ТҰРАҚТЫ ТҮРДЕ ОРЫНДАЛҒАН КІШКЕНТАЙ АМАЛДАР ТҰРАҚСЫЗ ҮЛКЕН АМАЛДАРҒА ҚАРАҒАНДА ӘЛДЕҚАЙДА ПАЙДА ӘКЕЛМЕК.

Тұрақтылық – табандылық. Діндегі тұрақтылық деген адамның өмірінің қай кезеңі болмасын Раб-бысымен байланысын үзбей, Оған мойынсұну жолында сенімі мен амалына берік болуы.

Тұрақтылық – күлдену. Құранда бұл қасиет: «Раббымыз Алла деп, сосын мықты тұрғандар, оларға періштелер түседі «Қорықпандар әрі мұнаймандар! Сендерге уәде етілген жәннат арқылы қуанышқа бөленіндер», – деп мақталады.

Адам баласының өміріндегі ең нәзік те, ең асыл сезім – иман. Иман-ның бастауы жеңі әрі жүрекке тәтті сезілуі мүмкін. Жаңа оянған жүрек Алланы еске алғанда ерекше күйде болады, ғибадатқа құлшыныс арта-ды. Алайда уақыт өте бұл тәттілік сынақтармен, күнделікті өмірдің қарбаласымен, нәпсі мен шайтан-ның азғыруымен бәсеңдей бастай-ды. Міне, сол кезде тұрақтылық керек. Иманды сақтау, оны ұдайы жаңартып отыру – шынайы табан-дылықтың белгісі. Діндегі тұрақты-лықтың маңызы осында. Ол пенде-нің Алламен байланысын нығайтып, соңғы амалының жақсы болуына және иманының күшеюіне әсер ете-ді.

Діни сауаттылық – тұрақтылық-ты сақтаудың алғышарты. Жарату-шыны тану, сенімін нығайту, Құран мен сүннетті дұрыс түсіну тек діни білім арқылы жүзеге асады. Ілімсіз ғибадат бағытын жоғалтқан кеме тәрізді жүреді, бірақ қайда бара жат-қанын білмейді. Бүгінде діни тұрақ-тылықты жоғалттырған алғандар-дың көбі – дінді шала түсінгендер. Адам неғұрлым дінді дұрыс үйренсе, соғұрлым сенімі нықталады. Ақи-катты таныған жүрек – тұрақты жүрек. Сондай-ақ діни тұрақтылық-қа әсер ететін маңызды факторлар-дың бірі – орта. Адамның жүрегінде жанып тұрған иман шамын сөндіру, не ары қарай жалынын күшейтуде ортаның әсері елеулі.

Діни тұрақтылық – жалғыз жү-ріп жететін жол емес. Ол – жүрегі

бір, максаты ортақ жандардың бір-біріне тірек болу арқылы берік қаланатын көпір. Пайғамбарымыздан (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын) жақсы дос пен ізгі ортаның маңыздылығына қатысты бір кере-мет хадис жеткен: «*Жақсы дос пен жаман достың мысалы – әтір са-тушы мен от үрлеушінің мысалындай. Әтір сатушыға келер болсақ, не ол саған сыйлық жасайды, не сен одан бір нәрсе сатып аласың, не одан шық-қан кезде хош иісті сезесің. Ал от*

НИЕТ - НАҒЫЗ ӨЗГЕРІСТІҢ БАСТАУЫ, ОНЫ ӨМІР САЛТЫМЕН ҰШТАСТЫРУДА ӘДЕТ КЕРЕК. КҮНДЕЛІКТІ АЗ ДА БОЛСА ТҰРАҚТЫ ДҰҒА МЕН ЗІКІРЛЕР, СҮННЕТ АМАЛДАР, ҚҰРАННАН БЕЛГІЛІ БЕТ ОҚУ ЖӘНЕ ПАЙДАЛЫ КІТАП ОҚУ, БІЛІММЕН ШҰҒЫЛДАНУ - ЖҮРЕКТЕГІ ИМАНДЫ ШЫҢДАЙТЫН АМАЛДАР.

үрлеуші ұстаға келер болсақ, не ол сенің киіміңді күйдіреді, не одан шық-қан кезде сасық иісті сезесің» (Бұ-хари, Мұслим). Жақсы орта иманды нығайтып, жақсылыққа жетелейді, жаман орта күмән тудырып, жүректі әлсіретуі мүмкін. Адамның мінезі, өмірлік бағыты кіммен дос екеніне тікелей байланысты. Сол себепті хадисте Пайғамбарымыз (Алланың салауаты мен сәлемі болсын) былай деген: «*Адам досының дінінде. Сіздер кіммен дос екендіктеріңе қараңдар!*» (Әбу Дәуіт, Термизи). Берік иман жақсы ортамен жетіледі. Бұл екі ха-дистен алар түйін: иман тұрақтылы-ғы – ортаның тазалығында.

Жүрекке тұрақтылық дәнін егу ниетсіз болмайды. Жүрек топыра-ғын жұмсартағын, тұрақтылық дә-нінің көктеуіне себеп болатын алғаш-қы жаныр – ниет. Ниетсіз іс тамыры жоқ ағаш тәрізді: дауыл соқса құлайды. Алла Тағала қасиетті Құ-ранда былай дейді: «*Расында, бір*

қауым өзін өзгертпейінше, Алла оны өзгертпейді» («Рағыз» сүресі, 11-аят).

Ниет – нағыз өзгерістің бастауы, оны өмір салтымен ұштастыруда әдет керек. Күнделікті аз да болса тұрақты дұға мен зікірлер, сүннет амалдар, Құраннан белгілі бет оқу және пай-далы кітап оқу, біліммен шұғылда-ну – жүректегі иманды шыңдайтын амалдар. Жүрек пен тән бір арнада тоғысса, тұрақтылық күшейеді. Екеуара үйлесімділікте болу – шы-найы тұрақтылықтың көрінісі.

Бұл жол өмірлік күресті талап ете-ді. Себебі Аллаға жақындау жолында тұрақтылыққа келері ішкі және сырт-қы дұшпандар бар. Олар – нәпсі мен шайтан. Нәпсі – адамның өз ішінде жасырын тұратын ең қауіпті жырт-қыш. Ол құмарлыққа, жалқаулыққа бейім. Әрдайым «бүгін емес, ертең жасайсың», «шаршап қаласың, өзінді кинама», «бүгін орындама-дың, ештеңе етпейді» деп алдарқа-тады. Нәпсі өзіне ауыртпалықты қаламайды, үнемі жеңіл жолды қа-лайды, сынақтардан қашады. Ол адамды уақытша бақытқа бөлетіп, мәңгілік бақыттан алыстатады. Сол себепті Пайғамбарымыз (Алланың салауаты мен сәлемі болсын): «*Күшті дегеніміз адамдарды жеңген емес, нағыз күшті нәпсісін жеңген адам*», – деген. Қазақ даналарынан «Мынды жеген – батыр емес, өзін-өзі жеген – батыр» деген әдемі сөз қалған. Осы ішкі әлсіздіктің қыр-сырын жақсы біліп және сол тұстан шабуыл жасайтын сыртқы дұшпа-нымыз – шайтан. Оның максаты – адамды Алланың мейірімінен үміт үздіріп, жаман істерді жақсы етіп көрсету. Оларға қарсы күрес бұл – ішкі майдан. Адам үнемі ниетін Алла разылығы үшін жаңартып, күнделікті тұрақты құлшылықтарға бекініп және екі дұшпаннан Аллаға сыйынып, жүрегін зікірмен тазар-

тып отыру қажет. Күн сайын таңғы намазға тұрғанда, бос сөзден тыйыл-ғанда, ашуға сабыр еткенде, жалқау-лықпен күресіп Құран ашқанда – міне, сол сәттерде адам шайтанға да, нәпсісіне де қарсы шыққан батыр. «Раббым – Алла, дінім – Ислам, Пай-ғамбарым – Мұхаммед» деп шынайы сеніммен жауап бере алу – күрестің жеңісі. Алла Тағала Құранда Өзінің жолында күрескендерді жетістікке жеткізетін жолдарға бағыттайтынын айтқанды.

Тұрақтылық – мұсылманның мінезі. Дін жолында бірде қызығып, бірде суып қалу – иманның әлсіз-дігінен. Ал берік сенім иесі кандай жағдай болмасын, Алламен байла-нысын үзбейді. Ол құлшылықта да, қиындықта да тұрақтылық таны-тады. Өйткені бұл нәрсе – бір күндік шабыт емес, өмір бойы жалғасатын құндылық.

Нұралы БАҚЫТҰЛЫ

ДІНИ САРАПТАМА – УАҚЫТ ТАЛАБЫ

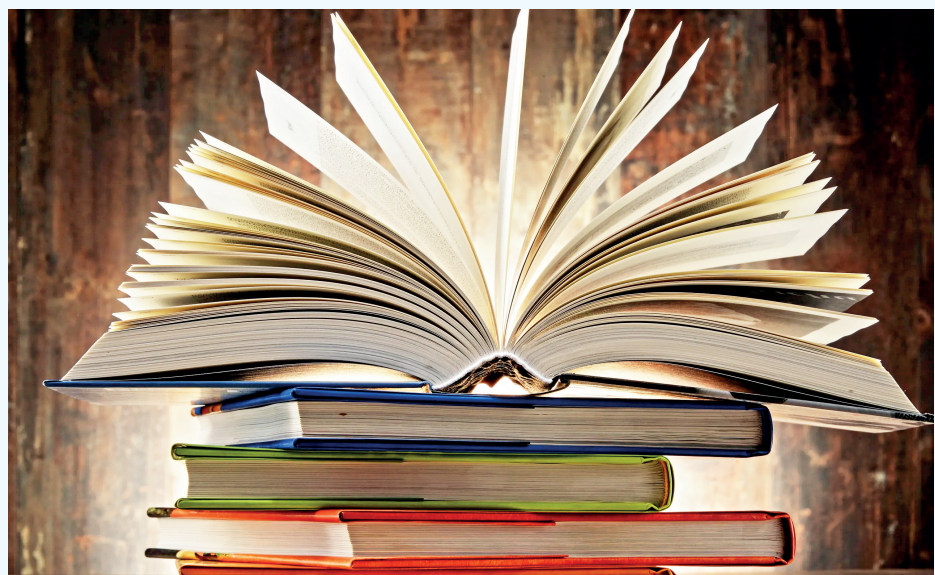
■ ҚАЗІРГІ ЖАҒАҢДАНУ ДӘУІРІНДЕ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ ҚОЛЖЕТІМДІЛІГІ МЕН АШЫҚТЫҒЫ ДІН САЛАСЫНА ДА ӨЗ ЫҚПАЛЫН ТИГІЗІП ОТЫР. ИНТЕРНЕТ ПЕН ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕР АРҚЫЛЫ ДІНИ МАЗМҰНДАҒЫ МАТЕРИАЛДАРДЫҢ ЕШ СҮЗГІСІЗ ТАРАЛУЫ ҚОҒАМ ҮШІН ҚАУІП ТУДЫРАТЫН КҮРДЕЛІ МӘСЕЛЕЛЕРДІҢ БІРІНЕ АЙНАЛДЫ.

Осы орайда Қазақстан мұсылмандары діни басқармасының төрағасы, Бас мүфти Наурызбай қажы Тағанұлының бастама-сымен 2021 жылдың қыркүйегінде арнайы Діни сараптама бөлімі құрылды. Бұл қа-дам діни тұрақтылықты нығайтып, қоғам-ға дұрыс діни білім жеткізу жолындағы дер кезінде қабылданған дәйекті әрі стра-тегиялық бастама болды. Бүгінгі таңда діни әдебиетке, танымдық бағыттағы кі-таптарға, онлайн уағыздарға деген сұра-ныс артып келеді. Алайда бұл сұранысқа сапасыз, мазмұнсыз немесе бұрмаланған ақпараттар да ілесіп жатқаны баршаға мәлім. Діни сараптама бөлімі осындай күмәнді өнімдердің алдын алып, ақпарат-тық қауіпсіздікті қамтамасыз етуде стра-тегиялық рөл атқарады.

Қоғамда діни таным мен түсінікке қатысты түрлі бағыттар мен пікірлердің пайда болуы – діннің өзегіне сызат түсі-ретін қауіпті үрдіс. Мұндай жағдайда діни еңбектерді, аудио-бейне материалдарды кәсіби сараптаудан өткізу – ел бірлігін сақтау жолындағы басты құралдардың бірі. Діни сараптама бөлімі өзінің қызме-тін Қазақстан мұсылмандары діни бас-қармасының жарғысына сәйкес жүргізеді. Сараптаманың басты межесі – діни өнім-дердің Құран мен сүннетке сай, Әбу Ха-нифа мәзһабы мен Имам Матуриди ақида мектебінің негізінде жазылған болуын қамтамасыз ету.

Діни сараптама бөлімі ҚМДБ-ның жарғысын басшылыққа ала отырып тө-мендегі іс-шараларды атқарады:

- Мемлекеттік мекемелер, заңды жө-не жеке тұлғалардан келіп түскен діни өнімдердің Құран мен сүннетке келісті әрі Имам Әбу Ханифа мазһабы мен Имам Матуриди ақида мектебінің ұстанымына үйлесімді екенін анықтап, оның дұрыс және жүйелі сарапталуын қамтамасыз етеді.

- Діни мазмұндағы кітаптар, ақпарат-тық материалдар, аудио және бейне тас-паларды сараптау, сондай-ақ өзге зағтарды өндіру, басып шығару, сатып алу және таратуға байланысты сараптама жұмысын жүргізеді.
- ҚМДБ-ға қарасты мешіттер, оқу орындары және сауат ашу орталықтар-ындағы діни кітаптардың мазмұнын бақылайды, сондай-ақ діни өнімдердің ел тұтастығы мен татулығын сақтауға ықпал етуін қадағалайды.

Сараптама бөлімі Қазақстан заңнама-ларына сәйкес Әбу Ханифа мәзһабы, Имам Матуриди ақидасы бойынша сүнни бағыттағы Ислам дінінің қағидалары мен шариғат ережелерін сақтайды. Осыған сай ҚМДБ Діни сараптама бөлімінің рұқ-сатын алған әрбір діни еңбек жамағатқа ұсынылған сенімді әрі тексерілген діни өнім болып есептеледі. Бұл халық арасын-да діни сауатты арттырып қана қоймай, Ислам дінінің бейбітшілікке, ізгілік пен рухани тұтастыққа шақыратын негізін күшейтуге септігін тигізеді.

Сараптама қалай жүргізіледі? ҚМДБ Діни сараптама бөліміне ұсынылған кез келген діни материал арнайы тәртіп пен бекітілген ережелерге сәйкес зерделеніп, мазмұны мен мәзһабтық ұстаным тұрғы-сынан мұқият сарапталады. Бұл үдерісте тек діни мәтіннің тілдік және логикалық дұрыстығы ғана емес, оның шариғатқа сай болуы, дәстүрлі сүнни бағытпен үйле-сімділігі, сондай-ақ қоғамдық пайсы тұ-тастыққа әсері де жіті ескеріледі.

Сараптау жұмысы – белгілі бір шы-ғарманы қабылдау немесе рұқсат беру процесі ғана емес, керісінше дін ілімі мен қазіргі қоғамдық ахуал тоғысқан тұстағы аса жауапты талдау алаңы. Сондықтан бөлім жұмысы дін мамандары менсарап-шылардың кәсіби пікіріне сүйене отырып, төмендегі ережелер мен талаптар негізінде жүзеге асады:

1. Қабылданған еңбекке кем дегенде бір ай көлемінде сараптама жүргізіледі,

комиссия кеңесінде қаралып, оң қоры-тындысы шығарылған күннен бастап, шешім күшіне енеді. Қажетті жағдайда сараптаманың уақыты ұзартылады.

2. Комиссия құрамы ҚМДБ Ғұламалар кеңесінің мүшелерінен құралады. Қажетті жағдайда сараптауға түскен әдебиет, ау-дио-бейне таспалар және басқа өнімдер ҚМДБ Ғұламалар кеңесіне ұсынылады.

3. Аударма еңбектері міндетті түрде түпнұсқадан тәржімаланған болуы және сілтемелері көрсетілуі керек. Екінші не-месе үшінші тілден аударылған еңбектер сараптамаға қабылданбайды.

4. Қандай да бір шет тілінде жазылған діни әдебиетті мемлекеттік органдар тара-пынан аудартып, шығаруға тапсырыс берген жағдайда оның сараптама қоры-тындысы мемлекеттік құзыретті органдар тарапынан берілгеннен кейін ғана Сарап-тама бөліміне қабылданады.

Сараптамаға қабылдау талаптары мы-надай:

1. Алдымен автордың өз қолымен Бас мүфти атына жазған өтініші, өмірбаяны, жалпы орта мектепті бітіргендігі туралы аттестаты немесе техникалық және кәсіп-тік колледждің дипломы, сондай-ақ жоға-ры діни мамандығын растайтын дипло-мының көшірмесі тапсырылады.
2. Кітаптың қоғамға қажеттілігі әрі маңыздылығы есепке алынады.
3. Білімді әрі білікті бір діни маманның кітапқа берген жазбаша пікірі және тіл маманының кітапты редакциялап, кор-ректорлық жасап, оқып-түзеткенін рас-тайтын құжаттың болуы шарт.
4. Дайын болған кітап көшірмесінің үш данасы тапсырылып, ҚМДБ кеңсесінде тіркелуі керек. Кітап «Times New Roman» шрифтімен, кегель 14-пен жазылып, арасы 1,5 болу және баспаға дайындалған «До-кумент Word (*dos)» А4 үлгіде болуы тиіс.

Діни мазмұндағы ақпараттардың та-

ралу жылдамдығы мен қолжетімділігі артқан қазіргі заманда қоғамның рухани қауіпсіздігі мен тұрақтылығын сақтау – мемлекеттік және діни институттардың ортақ міндеті. Осы тұрғыдан алғанда, ҚМДБ жанынан құрылған Діни сараптама бөлімінің қызметі – Қазақстан қоғамы-ның діни сауатын көтеру, дәстүрлі ислам бағытындағы көзқарасты орнықтыру және діни контент сапасын жүйелі бақы-лауда ұстау жолындағы айрықша маңызға ие.

Сараптама жұмысы – тек діни мәтін-дердің мазмұнын тексерумен шектелмей-тін, сонымен қатар олардың идеология-лық, теологиялық және лингвистикалық тұрғыдан қауіпсіз әрі сауатты болуын қамтамасыз ететін кешенді процесс. Бұл үдеріс арқылы дәстүрлі мәзһабтық жүйе-нің қағидалары сақталып, ел ішіндегі діни татулық пен рухани келісімге нұқсан кел-тіретін кез-келген ауытқушылықтың ал-дын алу мүмкіндігі артады.

Қабылданған ережелер мен кәсіби талаптар негізінде жүргізілетін сарапта-малар нәтижесінде жамағатқа ұсыныла-тын әрбір діни еңбек – мазмұндық тұр-ғыдан сенімді, мәзһабтық және құқықтық тұрғыдан негізделген, ғылыми әрі тәрбие-лік құндылығы бар материалға айналады. Бұл өз кезегінде діни білімнің сапасын арттырып қана қоймай, қоғамда шынайы ислам құндылықтарын орнықтыруға үлес қосады.

Қорытындылай келе, ҚМДБ Діни са-раптама бөлімі – дін мен қоғам арасын-дағы байланысты үйлесімді ұштастыра-тын, рухани қауіпсіздік пен діни тұтас-тықты қамтамасыз ететін құрылым. Ал-дағы уақытта бөлімнің қызметі жүйелі түрде жетілдіріліп, қоғамның сұранысына сай кәсіби және ғылыми негізде дами тү-сетіні сөзсіз. Бұл бағыттағы жұмыстың табысты әрі нәтижелі болуы – тұтас ұлт-тың рухани болашығына бағытталған се-німді қадам болмақ.

Нұрсейіт ОМАРОВ

ҰЛЫ АБАЙ МҰРАСЫНЫҢ ҚАТТПАР-ҚАТТПАР ЖҰМБАҒЫН АШУҒА НЕБІР ҒҰЛАМАЛАР МЕН ОЙШЫЛДАР ТАЛПЫНЫП КЕЛЕДІ. ҚАРАСӨЗДІҢ ҚҰДІРЕТІМЕН ҚҰНДАҚТАЛҒАН ҚҰПИЯНЫ ӘРКІМ-АҚ ӨЗІНШЕ ПАЙЫМДАП, ЖОРАМАЛ-ДОЛБАР ЖАСАЙДЫ. ҒАЛЫМ МЕН ҚАЛАМ ИЕСІНІҢ АБАЙҒА СОҚПАЙ КЕТКЕНІ НЕКЕН-САЯҚ ҚОҒАМДЫҚ ҚҰРЫЛЫС АУЫСЫП, САЯСАТ ӨЗГЕРГЕНМЕН АБАЙ ІЛІМІ УАҚЫТ КӨШ-КЕРУЕНІНІҢ АЛДЫҢҒЫ САПЫНДА САП АЛТЫНДАЙ ЖАРҚЫРАП, ШАПАҒЫН ШАШЫП КЕЛЕДІ.

«Жүрегімнің түбіне терең бойла, Мен бір жұмбақ адаммын, оны да ойла» деген акын өлеңінің қос шумағы теңізшінің тарланына жеткізбейтін мұхиттың тұңғық түбіндей. Бұл тұңғықта бір күнде, бір жылда шешілетін құпия жатқан жоқ, ғасырлар қойнауында шешетін, бәлкім, шеше беретін жұмбақ жатыр. Абайдың мағынасы терең мұрасы бір кезеңнің, бір дәуірдің еншісінде қалмайды. Оған ауыспалы ұрпақтар көзқарасын білдіріп, бағасын береді. Мазмұнды өмірбаян мен мәністі шығармашылық қыры мен сыры дәуірлер қойнауында ашыла түседі. Сан қырлы, сан сырлы акын өзі өмір сүрген кезеңде ғана жұмбақ болмай, келешекке де сыбаға қалдырып кеткен. «Жүзден — жүйрік, мыннан түлпар», Абай — мыңнан, миллионнан да озып шыққан түлпар. Абайлар жүз жылда, мың жылда бір-ақ туады. Табиғаттың сыйы, тәңірдің төрелігі ретінде қуаты күшті мұра қалдырып кетті. Абай — таудай тұлға, сахарадай шежіре, сегіз қырлы, бір сырлы суреткер. Сонына қалдырған рухани мұрасына қанша үнілсек те беймәлім тұңғыққа құлаш ұрамыз. «Шынын айтпай, сырын айтатын» жұмбақ жіптің түйіні Абайдан табылады. «Жұртым-ай, ұқсаншы сен сөздің ішін» деп келетін шымыр жолдардан басталатын Абай сарыны, Абай сазы, Абай лебі адам жанын әлдилейтін алуан-алуан әуендерге ұласқан биік парасат тұрады. Ұлы акынның дүние тануы терең, тұңғық келеді. Ой-пікір мен сана-сезімнің құндағында болмыстың құнары жатады. Абайдың өмір сырына қанықтығы мен қилы пиғылға, мінез-құлыққа сұңғыла сыншылдығы, сүйініш-күйініші, табиғатқа тамсанып, сезіне білуінде құдіретті нәзіктік жатыр.

Абай дүниетанымының кең ауқымды арнасы — ұлттымыздың руханияты мен Ислам әлемімен терең байланыста болуында еді. Дін Ислам — шығармашылығының маңызды бөлігі мен өзегі болды. Акынның хәкімдік сатыға көтеріліп, қазақтың бас ақыны атануына ілім-білімнің төресі — Құранның ролі зор болды. Абай — кәміл, жан-жақты үйлесімді жетілген толық мұсылман бола білді. «Алланың өзі де рас, сөзі де рас, Рас сөз еш уақытта жалған болмас» деген Абай Алла мен Құран Кәрімге бас ұрды. Ислам дінін рухани жетілу, білім мен ғылым арқылы әлемді тану деп білді. Адам өмірін мәнді етіп, әділдік пен ізгілікке бастайтын құдіретті күш. Акынның діни мұрасы ұлттымыздың руханияты мен қоғам дамуында ерекше орын алды.

Абай — ұлы акын әрі ойшыл ғана емес, сонымен қатар талантты сазгерлік түйсігімен де ұлт музыкасына зор үлес қосып, ғажайып өміршен әндер қалдыра білді. «Әнді сүйсең, менше сүй!» деген Абайдың тәлім-тәрбиелік, махаббат-лирикалық, азаматтық-патриоттық әндері мен күйлері халқымыздың көдесіне жарап келеді.

Қазақ баласы тіл ұстартуда Абайға соқпай кетпеген. Оның басты себебі акын мұрасының өзегі халықта екенін өзінен бұрынғы ақындардан да жақсы білген. Кез-келген шығармаларында бей-берекет орамдарға, сырты сұлу сылдыр сөзге бармай, ойлы, оралымды, жанды сөз жасаған. Поэзия сырын «қуатты ой-дан бас құрап, еркеленіп шығар сөз» деп түйген. Абай акын сұлулық пен шымырлықты өлеңдерінде шеберлікпен ұштастыра білген.

Дара дарынның, шыншыл, сыршыл суреткердің қоғам атаулыдан алатын әсері мен бағдары, түйетін түйіні жақсыға жанасумен, жаманнан жерумен шектелмейді. Әлеуметтік көзқарас пен суреткерлік шыншылдықтың арасындағы қайшылық, халқының өсіп-өркендеуі мен өркениетті ел болуын армандаған акын қайраткер ретінде нәзік те әсершіл болды. Акынның ішкі әлемін тануға келгенде нешеме қайшылықтарға ұрынуы ұлы суреткерге тән қасиет болса керек. Қоғамның өсу сатыларында әр ұрпақ көзімен қарайтын, тарихи оқиғалар мен құбылыстарға абыртанудың бөлекше әсер ететінін ескерсек, ұлы ойшыл мұрасы құрмеуі қиын ілімге зәру екенін түсінеміз.

Көзі тірісінде абыртану ілімін індетіп, зерттеп-зерделеуге шама-шарқы жеткенше көп жыл тірнектеп еңбек еткен Алаш ардақтысы, қазақтың көрнекті жазушысы Төкен Әлімқұлов болды. 1972 жылы «Жазушы» баспасынан «Жұмбақ жан» атты әдеби сын кітабын шығарды. Зиялы қауым арасында ерекше құбылыс болған бұл еңбек 1993 жылы Абайдың 150 жылдығына орай қайта басылды. Қаламгердің Абай іліміне ден қоюы ертеден басталған екен. Елуінші жылдардың басында Мәскеудегі Әдебиет институтында оқып жүргенде «Жұмбақ жанның» алғашқы нұсқасын «Абай» деген атпен ұлы акынның қайтыс болғанына 50 жыл толу қарсаңында 1958 жылы баспадан шығарды. Мәскеудің

«Советский писатель» баспасынан «Абай Құнанбаев» атты кітабы да басылды. 1970 жылы Мәскеудегі Жазушылар одағының қазақ бөлімшесінде қызмет етіп жүргенде «Абай Құнанбаев туралы кітабымды толық бітіру үшін» екі айға іссапарға рұқсат сұрайды. Семей мен Оңтүстік Қазақстан облыстарында акынның көзі тірі жақындарымен, асыл мұрасын сақтаған жандармен кездесіп, құнды мәліметтермен қанығады. Одан кейін де өле-өлгенше Абай мұрасына қайта-қайта соғып, індетте зерттеп, ауық-ауық мақалалар жазып, оралумен болды. Төкен Әлімқұловтың соңғы шыққан шығармалар жинағына да «Жұмбақ жан» енді. Көп жыл жинап-терген еңбегінің жемісі — ұлы ойшыл туралы тарихи деректерді тоғыстыра, екшей отырып, жазушы құнарлы, көркем прозаның толғанысты тың түріне құлаш сермеді. Сазды да, бейнелі түрде серпінді де, лепті, ырғақты жазылған кітап Абай туралы тебіреністің ішкі сезімімен, әсерлігімен көкейге қонды. Кітаптың «Жұмбақ жан» аталуында жұмбақтың сыры, шешілер мәселенің нұсқалары жатыр. Кітаптың

Абай арқылы дәуірді тану

АБАЙ - ҰЛЫ АҚЫН ӘРІ ОЙШЫЛ ҒАНА ЕМЕС, СОНЫМЕН ҚАТАР ТАЛАНТТЫ САЗГЕРЛІК ТҮЙСІГІМЕН ДЕ ҰЛТ МУЗЫКАСЫНА ЗОР ҮЛЕС ҚОСЫП, ҒАЖАЙЫП ӨМІРШЕН ӘНДЕР ҚАЛДЫРА БІЛДІ. «ӘНДІ СҮЙСЕҢ, МЕНШЕ СҮЙ!» ДЕГЕН АБАЙДЫҢ ТӘЛІМ-ТӘРБИЕЛІК, МАХАББАТ-ЛИРИКАЛЫҚ, АЗАМАТТЫҚ-ПАТРИОТТЫҚ ӘНДЕРІ МЕН КҮЙЛЕРІ ХАЛҚЫМЫЗДЫҢ КӘДЕСІНЕ ЖАРАП КЕЛЕДІ.

«Абай тақырыбы келешекте де толастамақ емес. Абай мұрасы жайында мәселе қозғауда көпшіліктің игілігін көздеу бар...

Қазақтың ысылған классикасы Абайдан басталса, оған күні бүгінге дейін бірде-бір акын тіркелмесе, Абай туралы еңбек жазудың жауапкершілігі өзінен-өзі түсінікті. Асқар таудың түбі тұншықтырады. Оның биігін аңғару үшін алыстан қарау керек. Көз жазып қалуға және болмайды. Бұл жағынан келгенде мүшел мерекелер қонақтаған жолаушыны толғандырырлық белестерге бара-бар...

Абай — азамат, қайраткер, санаткер, ойшыл акын. Ол өз заманының перзенті, тұстасы, ағасы, атасы. Өз дәуірінің күрескері, ақылгөйі. Осының баршасын топтастырғанда «Абай» деген кеменгер тұлға туады. Бұл тұлғаны қалайша анықтау, қалайша мүсіндеу керек? Дәуір арқылы Абайды ашамыз ба, яки болмаса, Абай арқылы дәуірді ашамыз ба? Әдебиет зерттеу тәсілі жағынан келгенде мұның мәні айрықша. Психологияны

анықтайтын ғылым бар бейімді адамды талант тобына телісе, бірнеше бейімнің басын қосқан кісіні данышпан деп таниды. Абай осының соңғысына жатады. Ол кейде төкпе, кейде бүкпе. Кейде сыршыл, кейде суретшіл, кейде інкәр, кейде торыққыш. Кейде әсершіл, кейде байкампаз. Кейде ойшыл, кейде ақылгөй. Осының бәрі оның байырғы болмысының, табиғи дарынының үстіне мұрат-мүддесінің кендігінен туған қасиеттер еді. Ағымдағы баспасөзі, меншікті нәшірияты жоқ қазақ сахарасында өлең-жыр, қисса-дастан өте-мөте өтімді болды. Сондықтан Абай поэзияға төтенше жүктер артуға мәжбүр болды. Әбден толысқан шағында туған қара сөздерін қоя тұрып, Абай фәлсапасы, эстетикасы, тұрмыстық толғаныстары оның поэзиясында, жұртқа тез тарайтын үшқыр жанрда жатыр» деп ой түйеді Төкендей сұңғыла жазушы.

Ұлы Абайдың өміршен мұрасын зерттеушілердің жазуы бойыншы акын көзі тірісінде өлеңдерін жинастырмастан

қағазға жазып, жастарға таратып беріп отырған. Өнерге құштар жастар Абай өлеңдерін тез жатап алған. Осылайша Абай өлеңдері қазақ сахарасында ауыздан-ауызға тарап отырған. Кейін келе Абай шығармаларын ұлы Тұрағұл жинастырды. Акын өлеңдерінің басын құраған алғашқы кітабын 1909 жылы акын Кәкітай Қазан қаласынан бастырып шығарды. Абайдың жазба мұрасын бастырып шығаруға акын Көкбай Жанатайұлы көп еңбек сіңірді. Акын кітабы Алаш ардагері Әлихан Бөкейханның редакциясымен басылып шықты.

Өмірінде Абайдың тірі бейнесін көрмеген, сонына қалдырған өшпес мұрасымен сусындап, ұлылығына тәнті болған Төкендей терең ойшыл азамат ғұлама акынның әрбір өлең шумағынан астар, әлі күнге, бәлкім, болашақта да шешімін таппайтын, шексіз ой мұхитының шыңырауынан қазына іздеді. Өзінің сезімтал жан-дүниесі мен ой-түйсін Абай жаратылысымен үндестіріп, ұқсастық іздеді. Төкен акынды шұқшиып зерттеп, жұмбақ әлемге бой ұрып, өзі де біртіндеп жұмбақ жанға айналды.

«Ірі дарын, зор санаткер Абайдың... өмірінің соңында неге тағдырдан өлім тіледі?» — деп жазды Төкен. — «Жүрегім ойбай, соқпа енді» деп неге зарлады? Неде болса, оның өмірден қорықпағаны, қашпағаны рас. «Өлсе, өлер табиғат, адам өлмес, Ол бірақ, қайтып келіп, ойнап-күлмес» — дегенде, ол ең әуелі өзін меңзеген, халқының келешегін болжаған. Содан қуаныш тапқан. Абайдың шорт сынып, морт отырып қалуына Оспанның, одан бергі Әбдірахманның, ең соңғы Мағауияның өлімі себеп болды деген болжау иланымсыз. «Қалың елім қазағым, қайран жұртым!» деп өміріне кам жеген акын Оспанның өлімінде «Бергішім-ай!» деп дауыс салған ағайынды «Алғышым-ай!» деп қаза үстінде әжуалаған сыншы Абай бауыр мен баланың қасіретін көтерсе керек-ті. Рас, жалпақ жұрттың аңызы Мағауия өлгенде Абай: «Қырық күннен қалмай артыңнан барармын, қарағым!» — депті деседі. Абайдың қырық күннен кейін дүниеден көшкені де рас. Бірақ, бұл жәйттің өзі Абай өлімінің түпкі себебін аша алмайды. Қасіретті, қуанышты шақтарда пенденің көңіл-күйі шұғыл өзгермек, басына ой оралмақ. «Өліп тынамын!» дегендердің өлмегенін көргенбіз. Абай қырық күнді меңзеген жерінен шықса, бұны фәлсафа тілінде кездейсоқтық дейді. Оның таусылмас торығысқа баруының өзінде тозыған ғұмырдың қанқасы жатпасын? Абай сынды шексіз сезімтал акынның

төл организмді тануы жатпасын? Дүние салған Абайдың басындағы халдер шешімсіз шәркездікке тола еді.

Төкен де өмірінің соңғы жылдары елмен көп араласпай, өзін оқшау ұстауында да жұмбақ сыр жатыр. Мансап пен қызметті қажетсінебеуінің астарында сол кездегі қоғамдық құрылысқа деген қаламгердің көзқарасы сезілді. Саясаттағы таптаурын бірізділік, толып жатқан қарама-қайшылық қаламгердің ой-санасына кері әсер еткені анық. «Төкен Әлімқұлов жас кезінде өмірге құштар жан болатын. Серілік те құрды, кейін дүниеден баз кешті. Соңғы төрт-бес жылда дос-жарандарынан мүлде онашаланып қалды. Мұндай жұмбақ халдер Ақан сері мен Біржан басында да болған. Ойлап қарасақ, әңгіме бұл жерде Төкеннің жұмбақтығында емес. Әңгіме, бұл жерде Төкен Әлімқұлов нәліктен жұмбақ болды? — деп сауал қойып, жаны нәзік жазушының ішкі дүниесіне үніле алмаған мына қатар өсіп, қасында жүрген біздер туралы болса керек. Әрі-беріден соң ірілігі де осы жұмбақтығында болса керек» деп жазды жазушы Сафуан Шаймерденов.

Егер Төкен Әлімқұлов кештеу дүниеге келіп, суреткерлік ой еркіндігі мен сөз бостандығына ие болған, егемендікке қол жеткізген заманда өмір сүргенде шығарма арқауы мен айтар ойын оқырманға өзгеше жеткізер ме деген ой келеді. Қоғамдық құрылыс шеңберінен аса алмай, қаламын теткіп ұстаған ішкі шерменділігі, бәлкім, бізге жазушының ішкі жан сырын жеткізе алмауы да осы жұмбақтығында жатса керек.

Ел Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Абай және ХХІ ғасырдағы Қазақстан» атты мақаласындағы көтерілген елдік мәселелердің Абай ілімімен бір арнаға тоғысып жатқанына көз жеткізгендей боламыз. Әр кезеңде, әр қоғамда Абай мақсатының өміршендігін, акын ойларының уақыт алға жылжыған сайын құндылығын жоймайтынын сезінеміз. Ұлы акын мұратының дәуірлер биігінен жарқырап, «Ұлттық сананы сақтау және оны заман талабына бейімдеу мемлекеттік маңызы бар мәселеге айналғанын» көреміз.

Абай қазақ елінің көшбастаушысы, көрегені, қамқоры, ақылгөйі, мақтанышы. Оның әрбір өзінің қазақ халқының рухани өмірінде қаншалықты құнарлы қызмет атқарғанын уақыт дәлелдеп келеді. Қилы-қилы қызметімен, еселі еңбегімен өз халқының талай дәуірлік шежіресін жасап кеткен Абай ілімі ұзақ жасамақ. «Ұлы акын өзінің шығармаларында елдік мұратты асқақтатып, ұлт бірлігін биіктетті... Ол әділетті қоғам құру идеясын көтерген. Демек, Абай көзқарастары ХХІ ғасырдағы Қазақстан қоғамы және оның береке-бірлігі үшін аса құнды. Хәкім Абайдың ұстанымдары өркениетті мемлекет қағидаларымен үндеседі. Заң үстемдігі, билік ашықтығы мен халық алдында есеп беруі жоғары деңгейде болып, мемлекет ісіне азаматтық қоғам өкілдері белсене араласқан жағдайда ғана әділеттік берік орнығады... Біз ұлттық сананы жаңғыртатымыз және бәсекеге қабілетті ұлт қалыптастырамыз десек, Абайдың шығармаларын мұхият оқуымыз керек. Оның қоғамдағы түрлі үрдістерге қатысты көзқарасы бүгінгі Қазақстан үшін аса пайдалы. Өз заманының ғана емес, қазіргі қоғамның да бейнесін танытқан Абай — елдік мұраттың айнымас темірқазығы... Абай арманы — халық арманы. Халық арманы мен аманатын орындау жолында аянбағымыз абзал. Абайдың өсиет-өнегесі ХХІ ғасырдағы жаңа Қазақстанды осындай биіктерге жеткізеді» — деп жазды ел Президенті.

Абай идеясының өміршендігі мен заманның даму сатысында адам баласының ойлау қабілеті қаншама күрделене түссе де, мақсат-мүддесінің бастапқы бағытынан айнымайтынын, озық ойлы адамзат баласының өмір сүру қағидаттарының негізгі арнадан ауытқымайтынын дәлелдеді.

Қазақ елі, қазақ әдебиеті, қазақ тілі бар жерде Абай бар. Оны зерттеудің, оған қанығудың, шығарма жазудың пейнеті мен рахаты бірдей. Ауыр еңбектің рахатына төзген адам келешекте Абай тақырыбына қайта оралса, ол да Абайдың ересен байтақтығы.

Ұлы акынның 180 жылдығында Абайдың жазба мұрасын шұқшия оқып-зерттеп, ой тереңіне бойлаған, осы мақсатта ғұмырының көп жылын арнаған қазақтың көрнекті жазушысы, ақыны һәм әдебиет зерттеушісі Төкен Әлімқұловқа қайта оралып соғуымыздың сыры осында жатса керек. Төкеннің көзі тірі болса Абай акынның мерейтойында тағы да өзіне етене тақырыпты қайта шығырлап, шабыттана қолына қалам алып, жаңғырған ой толғамдарын қағазға түсірер еді. Осы орайда өміршендігін жоймайтын Төкен Әлімқұловтың «Жұмбақ жан» атты әдеби сын кітабын кезінде оқып тұсындаған аға ұрпақтың қатары селдіреп қалғанын ескеріп, баспадан қайта бастырып шығарса, өмір есігін жаңадан ашқан тарлампаз ұрпақ үшін табылмдық шаруа болар еді деген мақсатты ойды алға тартуды жөн көрдік.

ӨТЕШ ҚЫРҒЫЗБАЕВ,
Алматы қаласы

БАЙҚАУ ЖЕҢІМПАЗДАРЫ МАРАПАТТАЛДЫ

БИҒЫЛ ҚАЗАҚ ЖАЗБА ӘДЕБИЕТІНІҢ НЕГІЗІН ҚАЛАУШЫ, ҰЛЫ АҚЫН, ҒҰЛАМА-ОЙШЫЛ АБАЙ ҚҰНАНБАЙҰЛЫНЫҢ – 180, АЛАШ ҚОЗҒАЛЫСЫНЫҢ 120 ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАН МҰСЫЛМАНДАРЫ ДІНИ БАСҚАРМАСЫНЫҢ 35 ЖЫЛДЫҚ МЕРЕЙТОЙЫ. АТАУЛЫ МЕРЕКЕГЕ ОРАЙ ЖЫЛ БАСЫНДА «МҰНАРА» ГАЗЕТІ МЕН «ИМАН» ЖУРНАЛЫ БІРЛЕСІП ОҚЫРМАНДАР АРАСЫНДА «АБАЙ. АЛАШ. АСЫЛ ДІН» ТАҚЫРЫБЫНДА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ БАЙҚАУ ЖАРИЯЛАҒАН БОЛАТЫН.

«Абай. Алаш. Асыл дін» шығармашылық байқауы Абайдың асыл сөзі мен мол мұрасын, сондай-ақ Алаш қайраткерлерінің сара жолы мен ерен еңбегін газет-журнал оқырмандарына дәріптеу, ҚМДБ-ның 35 жылдық белесі қарсаңында атқарылған баянды бастамалар мен осы кезеңде еліміздегі Ислам дінінің дамуына үлес қосқан ардагер имам-ұстаздардың өнегелі ісін оқырмандарға насихаттау мақсатында ұйымдастырылды.

Сондай-ақ байқау оқырмандарды Абайдың өлеңдерінен нәр алып, қарасөздерінен ғибрат түюге, Абай шығармашылығында айтылған дін мен дүниетаным, рух пен мінез, тұрмыс пен тіршілік, болмыс пен бітім, тіл мен діл тақырыптарын таразылауға шақыру, Алаш қайраткерлерінің, соның ішінде дін қызметкерлерінің (қазі, мұхтасиб, ахун, ишан т.б) елеулі еңбектерін көпшілікке таныстыру, Діни басқарма аясында (мешіттер, медреселер

т.б) қызмет еткен ардагер имамдардың оқиғалары арқылы оқырмандарға ой салу, ел арасындағы шығармашылық иелерінің қабілет-қарымын шыңдап, журнал оқырмандарын тың мәліметтермен байытып, пікір алмасуға жол ашуды көздеді. Байқау діндеген мақсатына жетті.

Байқау жариялаған күннен бастап редакция поштасына 90-нан астам үміткердің шығармалары түсті. Белгілі абайтанушы, алаштанушы ғалымдардан құралған қазылар алқасының шешімімен байқау жеңімпаздары анықталды. I орынды Өтеш Қырғызбаев (Алматы қаласы) жеңіп алып, ұмра қажылығына жолдама берілді. II орынды (300 мың теңге) Асан Омаров (Семей қаласы) иеленсе, III орын (200 мың теңге) Данияр Ихсанға (Астана қала-

сы) бұйырды. Сондай-ақ ынталандыру сыйлығына (әрқайсына 100 мың теңгеден) Алпамыс Файзолла (Астана қаласы), Ертай Біләл (Алматы қаласы), Батырлан Сағынтай (Арқалық қаласы), Қызырғазы Мәлікұлы (Алматы облысы) және Ескендір Зұлкарнай (Астана қаласы) ие болды. Бұдан бөлек, белгілі жазушы Сәуле Досжанова тағайындаған арнаулы сыйлықпен (әрқайсына 100 мың теңгеден) алматылық Қарағөз Сімәділ мен Айгүл Өтеміс марапатталды. «Абай. Алаш. Асыл дін» шығармашылық байқауының жеңімпаздарын Астана қаласында өткен рухани Мәуліт кешінде Бас мұфти Наурызбай қажы Тағанұлы марапаттады.

Әбу НАЗАР

РЕСПУБЛИКА КҮНІНЕ АРНАЛДЫ

25 ҚАЗАН – ЕЛІМІЗДІҢ ЕҢ МӘРТЕБЕЛІ МЕРЕКЕЛЕРІНІҢ БІРІ, РЕСПУБЛИКА КҮНІ. БИҒЫЛ АТАУЛЫ КҮНГЕ 35 ЖЫЛ ТОЛУЫНА ОРАЙ АЛМАТЫ ҚАЛАСЫНДАҒЫ №209 МЕКТЕП-ГИМНАЗИЯСЫНДА МЕРЕКЕЛІК ІС-ШАРА ҰЙЫМДАСТЫРЫЛДЫ.

Мерекелік іс-шара жас ұрпақтың бойында отансүйгіштік қасиетті қалыптастыру, ел тарихына деген құрмет сезімін арттыру және егемендіктің мәнін ұғындыру мақсатында өткізілді.

Іс-шараға 2 мыңнан астам оқушы қатысып, барлығы бірігіп рухты хор орындады. Мындаған баланың дауы-

сынан туған ерекше әуен мектеп ауласын қуаныш пен мақтаныш сезіміне бөледі. Бұл көрініс жас ұрпақтың елге деген сүйіспеншілігі мен бірлігін айқын көрсетті.

Екі мыңнан астам оқушының бір дауыспен орындаған хоры ел бірлігінің, ынтымақ пен рухтың нақты көрінісі іс-

петті болды. Бұл сәт №209 мектеп-гимназиясының тарихында ерекше естелік болып қалды.

25 қазан — Республика күні тек мереке ғана емес, ол — әрбір қазақстандықтың жүрегіндегі мақтаныш пен елге деген сүйіспеншіліктің нышаны. Сол себепті мектеп-гимназиясының ұжымы мен оқушылары осы күннің мәнін терең сезініп, мерекенің рухын жоғары деңгейде көрсете білді.

Ерасыл МАРСҰЛЫ

ҚҰРАН ІНЖУЛЕРІ

Сүренің «Ибраһим» деп аталуы, пайғамбарлардың атасы Ибраһим (оған Алланың сәлемі болсын) пайғамбарға қатысты. Ибраһим пайғамбарды басқаша Халилу Алла (Алланың досы) Ханиф, Сыддық деп атайды. Біздің заманға дейін IX-XX ғасырларда Ифрат, Тигр өзендерінің маңында қазіргі Ирак жерінде өмір сүрген. Тарихта баласы Исмаилмен қазіргі Қарғаны салғаны жайында деректер бар.

РЕТТІЛІГІ, АЯТ САНЫ

Құранда реттілігі жағынан 14-сүре, аят саны — 52, «Нұх» сүресінен кейін Мекке қаласында түскен. Кейбір деректерде сүренің 28-29 аяттарын мәдиналық аяттар деген (Аятул ахкәм (Құртуби). Құранның 13-парасында 255-261 беттерде орналасқан.

ҚЫСҚАША МАЗМҰНЫ

Меккелік сүрелерге тән «Ибраһим» сүресі иман негіздеріне ерекше мән береді. Атап айтқанда уахи, қайта тірілу, қияметтегі есеп-қисап, пайғамбарларға иман тақырыптары қамтылған. Сүреде пайғамбарлардың бір дағуатпен келетіні, тек жалғыз құдайға құлшылық қылуға үндейтіні айтылған. Адам баласы үшін үлкен күнә амалдардың бірі — Алланың нығметтеріне тиісті шүкір етпеу жайында, бұл сипат кәпірлерге тән сипат екені баяндалады.

АРТЫҚШЫЛЫҒЫ

«Ибраһим» сүресінің 27-аятында мұсылмандар үшін мынандай сүйінші хабар бар: «Алла иман келтіргендерді бұл дүниеде де

акиретте де бекем сөзде (иман ақиқатының дәнегі болған «Лә иләһә иллиллаһ» сөзінде) табанды қылып, аяғын нық басқызады».

ІНЖУЛЕРІ

«Бұл — пенделерді Раббыларының қалауымен тас қараңғы түнектерден жарық нұрға және Азиз (ең ұлы, шексіз үстемдік иесі), Хамид (мақтауға, мадаққа әбден лайық) Алланың жолына шығаруы үшін өзіне түсірген кітабымыз» («Ибраһим» сүресі, 1-аят).

«Сондай-ақ Раббыларыңның «Егер шүкір етсендер, нығметімді арттырамын. Ал егер жақсылықтың қадірін білмесеңдер, онда азабым расында да тым қатты» деп жар салғанын еске алыңдар» («Ибраһим» сүресі, 7-аят).

«Жақсы сөзді Алланың қандай мысалмен түсіндіргенін көрдің бе? Жақсы сөз бейне бір тамыры жерге терең тартқан, бұтақтары көкке жеткен мәуелі ағаш сияқты. Ол ағаш Раббысының рұқсатымен үнемі жеміс береді. Алла тағала адамдар ойлансып, ғибрат алсын деп осындай мысалдар келтіреді» («Ибраһим» сүресі, 24-25 аяттар).

«Ал жаман сөз бейне бір жерден түп-тамырымен қопарылған, тамыр тартып өз діңінде тұра алмаған жаман ағаш іспетті» («Ибраһим» сүресі, 26-аят).

«Ол сендерге өзінен сұраған нәрселеріңнің бәрін берді. Бергені соншалық, егер Алланың нығметін санайтын болсаңдар, санына әсте жете алмайсыңдар. Шынында, адам баласы мүлдем рақметі жок, өте залым келеді» («Ибраһим» сүресі, 34-аят).

Дайындаған

Хамзат ҚАЖЫМҰРАТҰЛЫ

ЕЛ ІШІНЕН ЕКІ СҰРАҚ

FOLLOWER ҮШІН АҚЫ ТӨЛЕУ ДҰРЫС ПА?

ФОЛЛОВЕР (FOLLOWER) – БҰЛ ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІДЕ БЕЛГІЛІ БІР ПАРАҚШАҒА ЖАЗЫЛЫП, ЖАРИЯЛАҒАН ЖАЗБАЛАРДЫ, ФОТО-ВИДЕО КОНТЕНТТІ БАҚЫЛАП ОТЫРАТЫН ҚОЛДАНУШЫЛАР.

Қазіргі таңда көптеген адамдар мен компаниялар өз парақшаларын насихаттау мақсатында түрлі ұсыныстарға жүгінеді. Бұл ұсыныстар тіркелушілер, оқырмандар, лайктар, пікірлер және тағы басқа нәрселердің санын арттыру жолымен жүзеге асады. Парақша иелері фолловер санын арттыру үшін арнайы қызмет көрсетушілермен келісімшарт жасап, оған белгілі бір ақы төлейді.

Әлеуметтік желідегі парақшаларда фолловер санын арттыру негізгі екі көріністе жүзеге асады. Біріншіден, фолловер санын шынайы жазылушылар арқылы жүзеге асырады. Яғни қызмет көрсетуші тарап белгілі бір аккаунтты, парақшаны, жазбаны немесе соған ұқсас нәрсені жарнамалап, оны кеңінен таратуды өз мойнына алады. Бұл жарнаманы бірнеше рет жариялау арқылы ол мүмкіндігінше көп қолданушыға қол жеткізіп, олардың қаралымын, лайк басу ықтималдығын арттырады. Осылайша ол компания, яғни тапсырыс беруші тараптың көздеген мақсатына қол жеткізуге көмектеседі. Бұл жағдайда көрсетілген қызметке ақы төлеу жұмысқа жалдау келісіміне ұқсайды. Ал шариятта біреуді белгілі бір қызмет көрсетуге жалдауға рұқсат етілген (Шауқи Ибраһим Әлләм, «Хукму бәйғи әл-ләйкәт», Мысыр патуа комитетінің ресми сайты, №4296 пәтуа, 2018 жыл).

Екіншіден, фолловер саны жалған (бот) аккаунттар арқылы жасалады. Бұл — нақты адамдардың жариялымды көріп, оған тіркеліп, қызығып лайк басуы емес, қолдан жасалған, шындыққа жанаспайтын әрекет. Шариятта

ӘКЕСІ БАЛАСЫНЫҢ ДҮНИЕСІН ЖҰМСАЙ АЛА МА?

ШАРИФАТТА БІРЕУДІН МАЛ-МҮЛКІН РҰҚСАТСЫЗ АЛУҒА, ИЕМДЕНУГЕ ТЫЙЫМ САЛЫНҒАН. АЛЛА ТАҒАЛА ҚҰРАНДА БЫЛАЙ ДЕЙДІ: «ҰА, ИМАН КЕЛТІРГЕНДЕР! ӨЗ АРАЛАРЫНДА МАЛ-МҮЛКІТЕРІНДІ ЖАЛҒАН ЖОЛМЕН (ӘДІЛЕТСІЗ ТҮРДЕ) ЖЕМЕНДЕР, БІРАҚ (ПАЙДАНЫ) ӨЗАРА КЕЛІСІЛГЕН САҰДА ЖОЛЫМЕН ҒАНА (АЛЫНДАР)» («НИСА» СҮРЕСІ, 29-АЯТ).

Пайғамбарымыз (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын): «*Расында, сендердің қандарын, малдарың және абыройларың бір-біріңге харам*», — деген (Бұхари, №4406; Мұслим, №1679). Бұл аят пен хадис біреудің мүлкін, тіпті өкенің де баласының мал-мүлкін рұқсатсыз иемденуіне жол жоқ екенін көрсетеді. Себебі асыл дінімізде әкеге де, балаға да жеке-жеке қаржылық дербестік берілген. Бұған ұл баланың өкесі үшін, өкесінің баласы үшін зекет бермейтіні, сондай-ақ әке баласынан белгілі бір мөлшерде мирас алуы дәлел. Егер баланың бүкіл мүлкі өкесіне тиесілі деп саналса, онда әке баласынан мұра ретінде белгілі бір үлеспен шектелмей, барлық мүлкін толық алуына тиіс болар еді. Бұл мәселеде бүкіл ғалымдардың пікірі бірдей (Абдулқарим әл-Хасауана, «Сен және мүлкін өкендікі» хадисінің түсіндірмесі), Иордания патуа комитетінің ресми сайты, №633 пәтуа).

Демек Пайғамбарымыздың (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын): «*Сен де, мүлкің де өкендікі*» (Ибн Мәжә, №2291; Табарани, №6728.) деген хадис «өкенің баласының мүлкін өз еркімен, қалағанынша иемденуіне құқығы бар» деп түсіндіруге болмайды. Ғалымдар бұл хадисті былай түсіндіреді: «Егер әке кедей болып, күнкөріс-

ке мұқтаж болса, онда ол баласының мал-мүлкінен өз қажеттілігіне жеткілікті мөлшерде ала алады. Бірақ бүкіл дүние-мүлкін иемденуге хақысы жоқ. Егер баласының өзінде де дүниесі болмаса, бірақ жұмыс істеуге қауқарлы болса, онда өкесін нәпақамен қамтамасыз ету ұлына міндет (әл-Мәнәуи, «Фәйду әл-қадир», 5/13; Ибн Асир, «Ән-Нихәятү фи ғариби әл-хадис», 1/834). Оны Айша анамыздан жеткен риуаятта Пайғамбарымыздың (оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын): «*Балаларың — Алланың сендерге берген сыйы. Алла кімге қаласа қыз береді, кімге қаласа ұл береді. Сондықтан олар да, олардың мал-мүлкі де, егер оған мұқтаж болсаңдар, сендерге тиесілі*», — деген хадисі қуаттайды (Хаким, №3123; Бәйһәқи, №15841). Осыған орай өкенің баласының мал-мүлкін алуы үшін мына шарттар орындалуы қажет:

1) Шынайы мұқтаждық болу. Әке баласының мүлкін тек негізгі қажеттіліктерге, шынайы зәру болған жағдайда ғана алады.

2) Баланың негізгі қажеттілігіне зиян келтірмеу. Әке баласының мүлкін алған жағдайда, бұл оның күнделікті тұрмыс-тіршілігіне зиянын тигізбеуі керек. Яғни тек өкенің қажеттілігін өтейтіндей шамада ғана алып, баланың өзіне қажетті негізгі шығындарына келергі келтірмеуі қажет.

3) Басқа балаларына бермеуі тиіс. Бұл бауырлар арасында реніш пен қызғанышты тудыруы мүмкін.

4) Разылығымен алу. Әке баласының малын ризалығын алып, оны мәжбүрлемей, күш қолданбай алу керек.

Шариғат бойынша әке мен баланың әрқайсысы жеке меншік иелері болып есептеледі. Біреудің мал-мүлкін рұқсатсыз алуға немесе иемденуге болмайды. Тек нақты мұқтаждық болған жағдайда және жоғарыда аталған шарттар сақталғанда ғана әке баласының мал-мүлкінен белгілі бір мөлшерде ала алады.

Дайындаған Бауыржан ӘБДУӘЛІ

Қазақстан мұсылмандары
діни басқармасының
ресми газеті

Меншік иесі:
«Munara gazeti» ЖШС

Директор
Ағабек ҚОНАРБАЙҰЛЫ

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Наурызбай қажы ТАҒАНҰЛЫ
(төраға)
Кенжетай ДҮЙСЕНБАЙ
Сансызбай ҚҰРБАНҰЛЫ
Ермек МҰҚАТАЙ
Ершат ОҢҒАР
Смайыл СЕЙТБЕКОВ
Батыржан МАНСУРОВ
Нұрлан ҚАЙЫРБЕКОВ
Жәңгілла БЕКЖІГТОВ
Марат ЖАППАСБАЕВ
Ерболат ЖҮСІПОВ
Бақдәулет АБДРАХМАНОВ
Тәлеби ОСПАН
Қуаныш СӘБИТ

Болатбек АБУ
Асқар ЗӘКІРЖАНҰЛЫ
Естай АЙТУҒАНҰЛЫ
Дастан ҚҰРМАНБАЕВ
Әнуар ЕЛЖАНОВ
Самат ҚАНАТҚАЛИҰЛЫ
Жолдас ҚОСПАҚҰЛЫ
Хамзат ҚАЖЫМҰРАТҰЛЫ
Ержан ТӨЛЕПОВ
Мадияр ПІРМҚҰЛОВ
Асқар МҰҚАНОВ
Керімбек ДӘУІТОВ
Қанат ҚЫДЫРМІН
Бектұрсын УӘЛИЕВ
Бейбіт ЖАНСАРИН
Амантай САДИЕВ
Думан НӘДІРҰЛЫ

Бас редактор –
Серікбол ХАСАН

Шарифи редактор –
Бауыржан ӘБДУӘЛІ

Жауапты хатшы –
Елдар ҚАБА

Фототілші –
Қайсар ТҰРЛЫБЕКОВ

Корректор –
Жанель ӨТЕГЕН

Редакцияның мекенжайы:
Астана қаласы,
Қарасаз, 3
«Munara» газетінің редакциясы

Пошта: munara@muftyat.kz
Телефон: 8 (7172) 999866
Жазылу индексі: 64747

Газет аяғына 2 рет шығады

Ақпарат және қоғамдық даму
министрілігінің Ақпарат комитетінде
08.10.2019 жылы тіркеліп,
№KZ26VPY00015760 куәлігі берілген.

«Munara» газеті редакциясының компьютерлік орталығында беттелді.

ТАРАЛЫМЫ – 25 000

Тапсырыс: №1503
Алматы қаласы, Райымбек даңғылы, 369
«Гамма-Принт» ЖШС
Тел: +7 (727) 247-98-30

Газетте жарияланған
материалдарды сілтемесіз көшіріп
басуға болмайды.

Басылымда Алла Тағаланың есімі мен Құран аяттары жазылғандықтан, газетті аяқасты етпеулеріңізді сұраймыз.